

Kantoor van Afgifte: 2800 Mechelen 1

P309638

België - Belgique
P.B. - P.P.
2800 Mechelen 1
BC 7215

Nieuwsbrief

4^e jaargang Nr 4 – oktober-november-december 2004

Mossen en Lichenen
Planten
paddestoelen

natuurpunt

Versijnt
driemaandelijks
4de jaargang

afzendadres:
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
studie@natuurpunt.be
www.natuurpunt.be

Deze nieuwsbrief wordt gratis toegestuurd aan al de leden van:

- ❑ De Werkgroep Mossen en Lichenen
- ❑ De Plantenwerkgroep
- ❑ De Paddestoelenwerkgroep

Wenst u lid te worden van één van de werkgroepen en de nieuwsbrief op regelmatige basis te ontvangen, stuur dan een briefje naar Natuurpunt Studie, Kardinaal Mercierplein 1, 2800 Mechelen of een mailtje naar Studie@natuurpunt.be

Het is ook mogelijk de nieuwsbrief digitaal te ontvangen (PDF-formaat). Wie dit wil kan ons hiervoor contacteren.

Wenst u de nieuwsbrief niet langer te ontvangen, geef dan een seintje. Dat spaart moeite en papier.

Veel leesplezier !

De volgende nieuwsbrief zal in januari verschijnen. Artikels en kalenders kunnen tot 20 december ingestuurd worden...

Wil u ons financieel steunen dan kan dat. Giften vanaf 30€ zijn fiscaal aftrekbaar.

Storten kan op rekening rek nr : 230-0524745-92 met vermelding van de volgende projectnummers (opgelet, dit zijn nieuwe nummers!):

- Natuurstudie algemeen	2000
- Hyla	2151
- Fonds H.Franckx	3150
- Zoogdierenatlas	2450
- Zoogdierenwerkgroep	2451
- Hamsterproject	2470
- Vleermuizenwerkgroep	2461
- Vogelwerkgroep	2401
- Plantenwerkgroep	2351
- Ongewerveldenwerkgroep	2251
- Paddestoelenwerkgroep	2301
- Mossenwerkgroep	2201

**Projectnummers individuele
Plantenwerkgroepen:**

- PWG Afdeling Gent.....2352
- PWG West-Vlaanderen.....2353

Giften op deze nummers zijn integraal voor de ondersteuning van de desbetreffende werkgroepen.

INHOUD

Stuurgroep paddestoelen van start. (Roosmarijn Steeman)	4
Uitnodiging volgende stuurgroepvergadering Paddestoelen (Roosmarijn Steeman)	6
Communicatie met Natuurpunt Studie (Joris Bracquené, Tim Polfliet)	7
Stuurgroep Planten 30 September 2004-10-06 (Verslag Tim Polfliet)	8
Opstart Stuurgroep Natuurpunt Werkgroep mossen en korstmossen op vrijdag 26 november 2004 om 19h30 (Joris Bracquené)	11
Medewerker voor de werking rond korstmossen (Joris Bracquené)	11
Natuurpunt Studie Contactdag Zaterdag 29 januari 2005 te Mechelen (Tim Polfliet)	11
Overzicht overige Planten, Mossen en Paddestoelen activiteiten oktober-december 2004 (Tim Polfliet, Tineke Thijs)	12
<u>Nieuwsbrief Mossen- en Lichenen</u>	
De Ruïne van de voormalige dakpannenfabriek te Oosthoven (Turnhout), naar Mosseninhoud bekeken, daarbij de korstmossen niet vergetend. (Juul Slembroeck)	15
Programma FON-Werkgroep: Mossen en Lichenen seizoen 2004-2005 (Chris Janssens)	18
Boekbespreking: Les macrolichens de Belgique, du Luxembourg et du nord de la France. Emannuël Sérusiaux, Paul Diederich en Jacques Lambinon. (Dries Van den Broeck, Dirk Jordaens)	20
Cursus mossen West-Vlaanderen (Hugo Ruyseveldt)	21
<u>Nieuwsbrief Planten</u>	
Natuurgericht beheer in Blaasveldbroek (Blaasveld – Willebroek, provincie Antwerpen): Natuurpark Het Broek vzw. i.s.m. Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud (F.O.N Afdeling vegetatiestudie). (Juul Slembroeck)	25
Pinksterweekend Nationale Werkgroep Botanie 2005 – Veilen (Nederland) (Karel De Waele)	29
Onderzoek van de droogvallende vijver in het Stadspark te Antwerpen Juni-september 2004 (Erik Molenaar)	29
Botanische excursies in Schelle en omgeving 03-07-2004 (Erik Molenaar)	32
Botanische opnamen in Wakkerzeel, Werchter, Aarschot 07-08-2004 (Erik Molenaar)	34
Botanisch onderzoek te Stabroek – Ettenhoofse polder, Smoutakker 14-08-2004 (Erik Molenaar)	35
Botanisch onderzoek in de Maten te Genk 21-08-2004 (Erik Molenaar)	38
Brakwaterflora in het Schelde-estuarium 04-09-2004 (Erik Molenaar)	41
Park De Brandt te Wilrijk; Botanisch onderzoek van de watergebonden flora 14-09-2004 (Erik Molenaar, Juul Slembroeck)	44
De Putten te Kieldrecht 18-09-2004 (Erik Molenaar)	45
Botanische Reis naar de Alpen – Nauders (Tirol-Oostenrijk) met de NWBNP van zondag 26 juni tot zondag 3 juli 2005 (Andre Van den Bergh)	47
<u>Nieuwsbrief Zwammen</u>	
Activiteiten Paddestoelen oktober-november-december 2004 (Roosmarijn Steeman)	51
Paddestoelenwerkgroep Mycoflora (anja Wijns)	52
Werkingsgebied paddestoelenwerkgroepen in Vlaanderen (Roosmarijn Steeman)	52

Stuurgroep paddestoelen van start

Roosmarijn Steeman

In navolging van de andere Vlaamse werkgroepen is er nu ook voor de paddestoelenwerkgroep van Natuurpunt een stuurgroep opgericht. Een eerste verkennende vergadering waarop alle actieve paddestoelenwerkgroepen werden uitgenodigd vond plaats op 10 september II.

Op het programma van deze vergadering stonden oa.:

- Het Atlasproject Vlaams-Brabant
- Het Atlasproject West-Vlaanderen
- Samenwerking met mycologische kringen
- Aanmaak folder
- Kandidaturen stuurgroep
- Structuur voor de werkgroep
- Website
- Voorbereiding Algemene vergadering 28 januari 2005
- Varia

Het Atlasproject Vlaams-Brabant

Het project (een samenwerking tussen Natuurpunt Studie en zijn werkgroepen, ZWAM en KAMK met financiële steun van provincie Vlaams-Brabant) is in zijn vierde werkjaar. Een vijfde werkjaar is nodig voor de finale afronding van het project en de uitschrijving van een eindrapport/atlas.

De doelstellingen van het project kunnen als volgt samengevat worden:

- Voor 20 soorten: verspreiding onderzoeken voor heel Vlaams-Brabant (laagdrempelig, met een brochure).
- Voor de regio Leuven (werkingsgebied ZWAM): gedetailleerde verspreidingsatlas.
- Uitbouw gebiedsdekkend netwerk van paddestoelenwerkgroepen.

Stand van zaken:

Redactieraad werd samengesteld, zwarte gaten worden nog verder aangepakt, resultaten moeten er liggen eind 2005. Gegevens blijven welkom tot eind december 2004.

Het Atlasproject West-Vlaanderen

Naar analogie met het project in Vlaams-Brabant worden er voorbereidingen getroffen om een soortgelijk project in West-Vlaanderen op te starten. Ook dit project moet een samenwerking tussen verschillende partners worden (Natuurpunt Studie (+ werkgroepen), Houtlandse milieuvereniging en KAMK).

In dit project zullen 20 makkelijk herkenbare soorten die relevant zijn voor West-Vlaanderen gekozen worden. Suggesties zijn onder andere de weidekringzwam, reuzebovist, wollige bundelzwam en afgeplatte stuifzwam.

Een gedetailleerde atlas kan dan opgemaakt worden voor de regio Houtland. Er wordt de komende maanden naar financiering voor dit project gezocht.

Samenwerking met mycologische kringen

In het Atlasproject Vlaams-Brabant en ook voor het op te starten project in West-Vlaanderen werkt Natuurpunt Studie zeer nauw en goed samen met de mycologische kringen (oa. KAMK). Er is tevens een samenwerkingsprotocol met de Vlaamse Mycologische vereniging (VMV) omtrent inventarisaties in onze natuurgebieden. Voor de toekomst voorzien we in samenwerking rond databanken en alle nieuwe projecten (natuurloket/website).

Aanmaak folder

Ook voor de paddestoelenwerkgroep zal een folder gemaakt worden die als promotiemateriaal voor de werkgroepen kan dienen (zie folder Hyla en vogelwerkgroep).

De komende weken kan er uitgekeken worden naar fotomateriaal en aan de tekst gewerkt worden zodat op de komende vergadering een eerste ontwerp gelanceerd kan worden.

Kandidaturen stuurgroep

Voor de stuurgroep worden mensen gezocht die mee willen denken aan de toekomst van de paddestoelenwerking binnen de vereniging. Leden van de stuurgroep kunnen mee strategische en financiële beslissingen nemen voor de werkgroep en de werkgroep trekken. Stuurgroepleden worden nauw betrokken in de opvolging van projecten, staan mee in voor de voorbereiding van de AV en dergelijke meer.

Zetelen in de stuurgroep komt neer op het sturen en trekken van een vereniging, engagementen kunnen zo groot en zo klein zijn als de geïnteresseerden zelf wensen.

Carl Van Den Broeck, Diane Tilkin, Etienne Vanaelst, Christine Hanssens & Lucrèse Vannieuwerburgh geven zich op om mee te participeren in de stuurgroep.

Structuur voor de werkgroep

Voor de werkgroep voorzien we 4 samenkomsten per jaar, telkens in een andere provincie zodat iedereen de mogelijkheid krijgt een vergadering bij te wonen. Daarnaast zijn er ook 2 algemene vergaderingen per jaar voorzien en worden er projectwerkgroepen opgericht indien er zich projecten aandienen.

De communicatie zal verlopen via paddestoelen@natuurpunt.be. Mails naar dit adres zullen bij alle leden van de stuurgroep toekomen zodat iedereen op de hoogte blijft van de gang van zaken in de werkgroep.

Website

Er wordt gewerkt aan een Natuurloket paddestoelen naar analogie met amfibieën en reptielen op de NP website. Op korte termijn zouden minstens de 20 soorten van het project in Vlaams Brabant operationeel moeten gemaakt worden. Op termijn ontwikkelt elke Vlaamse werkgroep een website. Mensen die hieraan willen meewerken kunnen zich steeds aanmelden.

Eveneens wordt er een on line invoermodule ontwikkeld (samen met planten en mossen en korstmossen) en dit volgens het systeem van de portaalsite voor vogelwaarnemingen.

Vorbereiding Algemene vergadering 28 januari 2005

Op de algemene vergadering zal het jaarverslag en werkingsprogramma voorgesteld worden. Sugesties voor lezingen zijn oa.:

- Voorstelling ontwerp atlas regio Leuven (ZWAM en Roosmarijn)
- Monitoring
- Iemand uit Nederland over meetnet 100 soorten
- KAMK, over cursussen microscopie, mogelijkheid tot aankoop publicaties KAMK, sleutels en chemicaliën.

Varia

Nieuwe werkgroep paddestoelen: MYCOFLORA. Meer info: Anja Wijns, Molenstraat 71, 2200 Heist op den Berg, 015/ 25 21 06, 0496/ 72 48 11

We raden werkgroepen aan, wanneer veel gegevens opgevraagd worden (zeker voor unieke dataset) voor bijvoorbeeld een MER, door studiebureau, een financiële vergoeding te vragen, op die wijze zullen studiebureau's op termijn rekening houden middelen te voorzien voor het bekomen van gegevens van vrijwilligersgroepen.

Wie een volledig verslag wenst van deze eerste paddestoelenstuurgroepvergadering kan dit verkrijgen via paddestoelen@natuurpunt.be of per brief via het Natuurpunt secretariaat.

Uitnodiging volgende stuurgroepvergadering Paddestoelen

Roosmarijn Steeman

De volgende Stuurgroepvergadering Paddestoelen gaat door op 19 november om 19u30 in Kortrijk in NEC De Steenoven (hoek St.-Denijsstraat/Schaapsdreef). Geïnteresseerden kunnen hun aanwezigheid melden via paddestoelen@natuurpunt.be

Op de agenda van deze vergadering staat voorlopig:

- Het Atlasproject West-Vlaanderen
- Samenstelling stuurgroep
- Samenstelling folder
- Varia

Wegbeschrijving:

E 17 komende vanuit Gent neemt men afrit XPO (vroeger de Hallen) die uitkomt (met verkeerslichten) op de baan Kortrijk-Doornik.

Naar rechts richting Doornik (ook Bellegem), men passeert 400m verder de XPO met verkeerslichten, 1 km verder tot op het Hooge met aan de linkerkant op de hoek een watertoren, onmiddellijk naar links Schaapsdreef en 800m verder voor een rond punt links op de hoek van Schaapsdreef en St-Denijseweg bevindt zich de Steenoven.

Over dit rond punt: parkeergelegenheid langs de straatkant in afgebakende zones
Ook vanuit andere richtingen (A17 Brugge of A19 Ieper) komt men aan XPO en dan zoals hierboven de beschrijving te volgen.

Communicatie met Natuurpunt Studie

Joris Bracquené, Tim Polfliet

Om de communicatie tussen Natuurpunt Studie en zijn netwerk te bevorderen zijn een aantal thematische mailadressen aangemaakt. Mails naar deze thematische adressen verzonden komen bij verschillende mensen terecht die belang kunnen hebben bij de inhoud rond het thema.

Zo bestaat het mail adres Vogels@natuurpunt.be reeds enige tijd in gebruik binnen de vogelwerkgroep. Voor de thema's die in deze nieuwsbrief zijn volgende mailadressen actief: planten@natuurpunt.be, mossen@natuurpunt.be, korstmossen@natuurpunt.be en paddestoelen@natuurpunt.be.

De voordelen van een dergelijk communicatie zijn verscheiden:

- Communiceren met de dienst is zowel voor vrijwilligers als voor geïnteresseerden eenvoudig. Niemand hoeft het vrijwillige of professionele aanspreekpunt voor een bepaald thema te kennen.
- Het vermijdt tijdverlies en verloren gaan van communicatie wanneer een bepaalde medewerker weggaat of afwezig is.
- Het geeft de mogelijkheid om vrijwilligers te betrekken bij de communicatie.
- Het laat controle toe van de groep of vragen effectief beantwoord worden en problemen opgelost worden.
- Het laat toe om grote hoeveelheden werk met vrijwilligers te doen.

Andere mailadressen die bij Natuurpunt Studie in gebruik zijn zijn Studie@natuurpunt.be voor algemene communicatie, hyla@natuurpunt.be, zoogdieren@natuurpunt.be, vleermuizen@natuurpunt.be en ongewervelden@natuurpunt.be voor andere soortgroepen en biodiversiteit@natuurpunt.be voor een huidig lopend project.

Wij moedigen iedereen aan om voortaan deze mailadressen te gebruiken voor hun communicatie met Natuurpunt Studie en zijn netwerk.

De vergadering vond plaats in de JNM lokalen te Gent. Wouter Mertens opent de vergadering met een toelichting over zijn voorzitterschap ad interim van de plantenwerkgroep. De plantenwerking van Natuurpunt Studie is een van de steunpijlers van natuurstudie binnen de vereniging.

Verslag 10 januari 2004 en opstart stuurgroep paddestoelen en mossen en korstmossen

Alle opmerkingen dat de stuurgroep planten kan functioneren als stuurgroep voor de Paddestoelenwerking en de Mossen- en Korstmossenwerking komen te vervallen. Sinds september is voor de Paddestoelenwerking een afzonderlijke stuurgroep opgericht. In november zal de stuurgroep Mossen en Korstmossen van start gaan.

De werking van de verschillende stuurgroepen kunnen elkaar aanvullen. Punten van overlap die opduiken in de verschillende stuurgroepen worden op al de vergaderingen gerapporteerd. In de toekomst zullen de verslagen van de verschillende stuurgroepen ook naar de andere stuurgroepen worden doorgestuurd. Op deze manier kan werk tussen de verschillende stuurgroepen worden verdeeld. Er komt ook steeds rapportage in deze nieuwsbrief. Het verslag werd unaniem goedgekeurd.

Prioriteiten in taakstelling stuurgroep

De bedoeling van de stuurgroep is duidelijkheid creëren. Een werkgroep moet levend weefsel zijn en via de stuurgroep wordt er ook betrokkenheid van de vrijwilliger in de vereniging gecreëerd.

De taken van de stuurgroep zijn de voorbereiding van de algemene vergadering (zie verder in dit verslag) en het opstellen van een langetermijnvisie en projectvoorstellen formuleren voor de komende jaren.

Ook moet er het komende winterhalfjaar een bezoek aan de verschillende werkgroepen gebracht worden. Deze bezoeken moeten het netwerk verstevigen. Tijdens deze bezoeken kan ook gepolst worden naar de wensen van de verschillende vrijwilligers voor het opstellen van een protocol ivm. de uitwisseling en het eigendomsrecht op de door vrijwilligers verzamelde gegevens.

De taken van de stuurgroep kunnen ruim gezien worden en verder ingevuld worden naarmate dat de noden zich voordoen en de betrokkenheid toeneemt.

Stand van zake voorstellen samenwerking FLO.WER.

De vergadering stelt dat er tegen januari duidelijkheid moet zijn over de verhouding tot FLO.WER en dat deze houding ook duidelijk dient gecommuniceerd met de eigen achterban.

West-Vlaams atlasproject stand van zake

Met nog twee jaar te gaan is het momenteel het moment om aan de eindrapportage te beginnen denken en te kijken waar nog aanvullingen van de data dienen te gebeuren.

Momenteel wordt er ook gezocht naar partners in dit project en er moeten middelen gevonden worden om het project te kunnen finaliseren.

De KULAK ondersteunt dit project bij persoon van Willy Herreman voor indiening bij de provincie West-Vlaanderen. Het project kan mogelijk ook ingediend worden via Natuurfonds Westland die een regionale atlas kunnen koppelen aan de afwerking van het project. Een gesprek met Natuurfonds Westland is aangevraagd voor eind oktober.

FLO.WER gaat voorlopig niet in op de vraag om de gegevens van West-Vlaanderen uit te wisselen, het aanbod werd gedaan om alle gegevens van het project uit te wisselen voor de aanwezige data in de florabank.

Een andere mogelijke financiering via sponsoring wordt verder onderzocht.

Uitbreiding van het West-Vlaams atlasproject tot de rest van Vlaanderen

Dit agendapunt wordt op de volgende vergadering verder besproken. Er zijn verschillende groepen die willen meewerken aan de uitgave van regionale atlassen.

Project 'Biodiversiteit in jouw gemeente'

Dit project bevat twee modules die de plantenwerkgroep aanbelangen, namelijk wegbermen en vegetatie in de stad op muren en gebouwen.

De bedoeling van dit project is soortbescherming te promoten. Vanuit een inventarisatie van bestaande initiatieven wordt informatie gewonnen en samengebracht die vrijwilligers elders kunnen gebruiken om ook rond enkele specifieke thema's acties op te zetten.

In oktober is er een bevraging waarna de gegevens samengebracht moeten worden op een website tegen januari. In het voorjaar moet er ook reeds een folder verschijnen rond de thema's.

In mei of juni volgend jaar zullen er ook provinciale bijeenkomsten worden georganiseerd waaraan ook de stuurgroep kan meewerken.

Uiteindelijk zal er per thema ook een map met fiches opgesteld worden begin 2006. Deze fiches moeten voor individuen, groepen of overheidsinstellingen een leidraad kunnen vormen om actie te ondernemen wanneer ze met problemen geconfronteerd worden (bijvoorbeeld bij renovatie van een muur met waardevolle vegetatie). Ze moet naast een informatieve ook een sensibiliserende functie hebben.

Vorbereiding jaarvergadering 29 januari 2004

Tegen de algemene vergadering van 29 januari moet het projectvoorstel rond een nieuw Vlaams project voor de plantenwerkgroepen klaar zijn. Dit moet gekoppeld worden aan een duidelijke verhouding ten opzichte van FLO.WER in welke zin dan ook.

Er kan gezocht worden naar een spreker van bvb FLORON ivm het GPSen van rode lijst soorten.

We zoeken een spreker ivm. wegbermen, dit zou iemand van het Nederlandse meetnetwerkt wegberm kunnen zijn of Arnout Zwaenepoel.

Verder zou er iemand een overzicht kunnen brengen van een jaar strepen waarbij leuke vonsten aan de hand van fotomateriaal kunnen worden toegelicht. Via de nieuwsbrief wordt een oproep gelanceerd naar geïnteresseerden.

Ook het praktische gedeelte van de AV dient ingevuld te worden.

Promotiefolder

Deze is reeds een tijdje af en zou spoedig drukklaar moeten zijn.

Interne communicatie via planten@natuurpunt.be

Via planten@natuurpunt.be is een communicatiekanaal gecreëerd om de communicatie tussen het bestuur van de stuurgroep onderling en de achterban en de stuurgroep in het bijzonder te vereenvoudigen.

Leden in de vereniging weten dikwijls niet goed tot wie ze een vraag moeten richten. Via dit systeem komt de vraag zowel bij professionele medewerkers als bij de voortrekkers uit de plantenwerkgroep terecht. De meest aangewezen persoon kan dan deze vraag beantwoorden.

Online invoermodule voor planten, mossen/korstmosses en paddestoelen

Momenteel wordt er gewerkt aan een invoermodule die het moet toelaten niet alleen plantengegevens in te voeren maar gelijktijdig ook bruikbaar moet zijn voor invoer van mossen/korstmosses en paddestoelengegevens en dit niet alleen op kilometerhokniveau, maar ook op perceelsniveau.

Varia

Verschillende mensen vragen een eenvoudige manier om hokgegevens (UTM en IFBL) terug te vinden. Mogelijk kan er contact opgenomen worden met het GIS-Vlaanderen om een geoloket hier rond te bouwen.

Wie IFBL kaarten wenst kan deze ook steeds bij de dienst studie verkrijgen wat ook vaak gebeurt.

Ook afspraken met het NGI rond het gebruik van Topokaarten binnen de vereniging zou wenselijk zijn.

De volgende vergadering van de stuurgroep planten vindt plaats op 25 november aanstaande.

Voor wie het volledige verslag wenst, die kan het krijgen via planten@natuurpunt.be

**Opstart Stuurgroep Natuurpunt Werkgroep mossen en korstmossen op vrijdag
26 november 2004 om 19h30**

Joris Bracquené

Op vrijdag 26 november komen we voor de eerste keer samen met de stuurgroep van de Werkgroep mossen en korstmossen en dit om 19h30 in het secretariaat te Mechelen. Iedereen die geïnteresseerd is in de werking of wil meewerken in de stuurgroep is van harte welkom.

Op de agenda zullen onder meer de volgende punten staan:

- * Voorbereiden algemene vergadering van 29 januari
- * Kandidaten voor de stuurgroep
- * Overzicht van de lopende initiatieven (namenlijst korstmossen: in samenwerking met de Nederlandse en Vlaamse bryologen en lichenologen, Antwerpse korstmossenatlas)
- * Nieuwe projecten om de werking uit te bouwen

...

Mensen die aanwezig zullen zijn kunnen zich aanmelden op mossen@natuurpunt.be of korstmossen@natuurpunt.be.

Medewerker voor de werking rond korstmossen

Joris Bracquené

Dries van den Broeck startte op 1 oktober om de werking op het vlak van korstmossen uit te bouwen. In afwachting van enkele goedgekeurde projecten zal Dries eerst een tijdelijk contract van 6 maanden invullen en dit halftijds. Zijn hoofdtaken zullen zijn de AV mossen/korstmossen voorbereiden en het Antwerpse korstmossenproject te lanceren binnen Natuurpunt studie. Verder gaat Dries verschillende projecten uitschrijven en indienen. Je kan Dries steeds bereiken via korstmossen@natuurpunt.be.

Natuurpunt Studie Contactdag Zaterdag 29 januari 2005 te Mechelen.

Tim Polfliet

Ook deze winter organiseert Natuurpunt Studie weer zijn jaarlijkse contactdag. Voor deze dag verwachten we iedereen present in de Hogeschool Mechelen Campus de HAM.

Naast de jaarvergaderingen van de verschillende werkgroepen (namiddag) voorzien we net als vorig jaar in een aantrekkelijk programma met verschillende interessante parallele voormiddagssessies. Het volledig programma zal in de volgende nieuwsbrief opgenomen worden.

Personen of lokale werkgroepen die tijdens de werkgroepvergaderingen een overzicht van hun werking in het voorbije jaar willen voorstellen aan de aanwezigen

(overzicht van bijzondere vonsten, voorstelling van lopende of afgeronde projecten) kunnen hun voorstellen melden via Planten@natuurpunt.be, Paddestoelen@natuurpunt.be, mossen@natuurpunt.be of Korstmossen@natuurpunt.be.

Overzicht overige Planten, Mossen en Paddestoelen activiteiten oktober-december 2004

Tim Polfliet, Tineke Thijs

In deze rubriek zijn de activiteiten opgenomen van afdelingen en werkgroepen die niet in afzonderlijke overzichten zijn opgenomen. Kijk voor de volledigheid ook in de vorige nummers van de nieuwsbrief en elders in dit nummer.

9 oktober, Werkgroep Gulke Putten. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Gulke Putten.

Samenkomst 14h30, Ontmoetingscentrum (parking), Sint-Pietersveld. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Verscheure Christine, 050/78 94 63

9 oktober, Afdeling Arendonk. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Den Hooyput.

Samenkomst 14h, Den Hooyput, afspraak aan café Het Paradijs (nabij brug 4). Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Van den Berghe Jan, 014/42 91 32

10 oktober, Afdeling Voorkempen. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Bonte Klepper.

Samenkomst 09h55, De Bonte Klepper (parking aan brug 8 over het kanaal). Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Reusens Frank, 03/384 01 83

10 oktober, Afdeling Kortenberg. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Warandebos.

Samenkomst 14h, Cultureel Centrum Colomba. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Fleurbaey Filip, 02/759 87 52

10 oktober, Afdeling Westkust. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Calmeynbos.

Samenkomst 14h, NEC De Nachtegaal. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Warreyn Godfried, 058/51 80 80

10 oktober, Afdeling Meetjeslandse Kreken. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Oosteeklose bossen.

Samenkomst 14h, kerk van Oosteeklo (hoek Oosteeklo Dorp/Stroomstraat). Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Vandevoorde Bart, 09/379 00 68

Vervolg zie pagina 21

Nieuwsbrief MOSSEN & LICHENEN

4e jaargang, nr. 4
oktober 2004

natuurpunt
Studie

Werkgroep Mossen en Lichenen

een *symbiose* tussen
Floristisch Onderzoek voor
Natuurbehoud
&
Natuurpunt

Voorzitster:

* Chris Janssens (tel. 014/21.67.49)

Secretaris:

* Karl Hellemans (tel. 03/383.26.58)

Hulpsecretaris:

* Olivier Heylen (tel. 015/22.61.81)

Penningmeester:

* Jan Dirx (tel. 014/58.64.64)

Ereleden:

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

* Hubert De Meulder (tel. 03/830.13.87)

Kanaliserings artikels:

* Marie-Claire Bottu (tel. 011/68.03.01)

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

* Pierre Kestemont (tel. 02/377.52.10)

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

Redactie:

* Marie-Claire Bottu (tel. 011/68.03.01)

* Jan Dirx (tel. 014/58.64.64)

* Hilaire Geers (tel. 03/658.73.34)

* Chris Janssens (tel. 014/21.67.49)

* Pierre Kestemont (tel. 02/377.52.10)

* Erik Molenaar (tel. 03/218.59.69)

* Vera Tetsch (tel. 014/36.88.50)

* Willi Sas (tel. 03/293.88.49)

* Juul Slembrouck (tel. 03/321.32.75)

* Henri Stappaerts (tel. 03/288.43.70)

* Walter Van Spaendonck (tel.03/480.54.24)

Eindredacteur:

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

Excursieplanning:

* Vera Tetsch (tel. 014/36.88.50)

Cursusverantwoordelijken:

* François Van Uffelen
(tel. 03/383.33.63)

* Hans Vermeulen (tel. 014/47.29.50)

Hoofdverantwoordelijke lokaal:

* Karl Hellemans (tel. 03/383.26.58)

Contactpersonen:

* Tim Polfliet (tel. 015/29.72.73)

Kard. Mercierplein 1, 2800 Mechelen

* Juul Slembrouck (tel+fax 03/321.32.75)

Drakenhoflaan 147, 2100 Deurne

* Hans Vermeulen (tel. 014/47.29.50)

Graatakker 11, 2300 Turnhout

Doelstellingen Werkgroep

- * bijdrage vormen voor natuurbehoud/-beheer
- * ecologisch onderzoek
- * verspreidingsonderzoek
- * popularisatie van de (korst)mossenstudie
- * stevige band met educatie: cursussen en initiatie-excursies
- * publicaties

De Werkgroep Mossen en Lichenen FON - Natuurpunt is een symbiose tussen de Werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud en Natuurpunt. De werkgroep F.O.N. bestudeert al meer dan een decennium de mossen van ons land. De werkgroep opereerde in het verleden hoofdzakelijk in het Antwerpse maar richtte ook tal van excursies elders in, o.a. naar Wallonië en het buitenland.

De werkgroep staat open voor iedereen die geïnteresseerd is in mossen en/of lichenen, leken of gevorderden. Op de excursies worden beginners met zorg opgevangen (educatie). Er wordt tevens veel gewerkt aan feed-back naar de leden. Met dit alles poogt de werkgroep zijn steentje bij te dragen aan zowel mossen- en lichenenstudie, als aan het natuurbehoud.

Voor meer informatie kan u terecht bij:

Tim Polfliet en Roosmarijn Steeman
Kardinaal Mercierplein 1

2800 Mechelen

tel. 015/29.72.73

e-mail mossen@natuurpunt.be

of korstmossen@natuurpunt.be

***Vergeet uw eigen bijdrage (artikels...)
aan de Nieuwsbrief niet!***

De Ruïne van de voormalige dakpannenfabriek te Oosthoven (Turnhout), naar mosseninhoud bekeken, daarbij de korstmossen niet vergetend.

Juul Slembrouck

Datum: 23 maart 1999

Lokatie: Gemeente Oosthoven (Turnhout)

IFBL-coördinaten: B5-58-32, kaartblad ING 8 7-8

Veldwaarnemingen mossen: Juul Slembrouck

Veldwaarnemingen lichenen: Willy Sas

Deelnemers: Chris Janssens (Herentals), Vera Tetsch (Lichtaart), Maria van Reijen (Laakdal), Hilaire Geers (Schoten), Karl Hellemans (Schilde), Willy Sas (Rumst), Juul Slembrouck (Deurne), François Van Uffelen (Schilde),

Woord vooraf

Dat het onderzoek aan de mos- en lichenenflora zich niet mag beperken tot de “mooie” reservaten of “natuurlijke biotopen”, blijkt uit de hiernavolgende bijdrage. Inderdaad, mossen en lichenen kunnen in omstandigheden voorkomen, waar andere levensvormen geen kans hebben.

In plaats van een eenvoudige “naakte” lijst van namen aan de lezer voor te stellen, hebben wij wat meer aandacht gegeven aan het kwalitatief voorkomen, meteen ook een poging tot drempelverlaging voor degenen, die de “scientia amabilis” van de vaatplanten willen uitbreiden tot de boeiende studie van de cryptogamen.

Heel de winter door van 1998-1999 zat het niet mee om mossen te gaan bekijken. De weergoden bleven voor ons nog onbekende redenen verbolgen doen. Zo werd de laatste inventarisatiewandeling in het Bos van Ranst andermaal uitgesteld : het *Alno-Padion* zat onder diepe plassen en zelfs de voorziene voorbereidende wandeling (met thema “Is het te doen met al die nattigheid ?”) viel in het water (c'est le cas de le dire) wegens een volle dag striemende regen.

Chris Janssens werd verzocht uit te kijken naar een vervangende speurtocht. Zij had al lang een oogje op een verlaten dakpannenfabriek langs het Kempens kanaal op het grondgebied Oosthoven. Dat kon wat opleveren.

De deelnemers vertrokken met zware motregen tot uitgesproken regen, de hoger vermelde weergoden roekeloos uitdagend, maar ter plaatse aangekomen klaarde het plots op en spijs een bestendige regendreiging bleef het droog (nu ja ... “droog” ... alle mossen vertoonden hun nat optimum...) tot wij even na de middag weer in de wagens stapten en de hemelsluizen weer werden opengezet. Dat was dus goed bekeken door Chris.

De ruïnes doen surrealistisch aan. Een bosvorming is op gang gekomen met Esdoorn, Berk en Schietwilg. Grauwe wilg bleek te ontbreken. De ondergroei op puin van baksteen en overigens in heel de ruïne bestaat voor 85-95 % uit mos, hoofdzakelijk en dominant Gewoon dikkopmos. Plaatselijk is er dominantie van Groot laddermos en Gewoon puntmos evenals van Gerimpeld boogsterrenmos, dat zijn oude en nieuwe planten goed liet kennen.

De soortensamenstelling is dus eerder ruderaal te noemen, maar er kwamen aardige soorten voor, die wij in zulk een uitermate onnatuurlijke omgeving niet verwachtten.

Levermossen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	
<i>Lophocolea bidentata</i>	Gewoon kantmos	Opvallend meer voorkomend dan : Boomvoeten, occasioneel Héél weinig, iets meer aan de kanaaloever. Verborg zich in een klein plukje, rijkelijk van broed voorzien in een populatie van rijkelijk kapselende epifytisch groeiende <i>Bryum capillare</i> , op Vlier op baksteenpuin
<i>L. heterophylla</i>	Gedrongen kantmos	
<i>Marchantia polymorpha</i>	Parapluutjesmos	
<i>Metzgeria furcata</i> (A)	Bleek boomvorkje	
<i>Pellia endiviifolia</i>	Gekroesd plakkaatmos	

Aan levermossen was de oogst graatmager - als dit woordgebruik in de bryologie toegelaten is.

Bladmossen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	
<i>Amblystegium serpens</i>	Gewoon pluisdraadmos	Frequent, meestal uitbundig kapselend o/z; kaps. erosiehellingen Op met puin verharde paadjes Kanaaloever, in gras Dominant, epifytisch, epilythisch, terrestrisch, epixylisch, uitbundig fertiel o – Schietwilg Diverse malen op oud betonafval en verhard pad Als vorige Op asbest-cementen dak Wegens zijn recht uittredende nerf; zonder kapsel is naam maar een gok. Veel; op muurtjes, maar bijna evenveel op Vlier, Wilg, rijkelijk kapselend Zeldzaam op laag muurtje in plas Lokaal dominant in depressies, maar evenveel op droge, maar kalkrijke muurtjes en hun omgeving Eén plek van ± 15m ² deels op liggende betonnen blok deels terrestrisch in die omgeving Sporadisch, bij boomvoet f, op meeste bomen, fertiel sporadisch, boomstomp even buiten de ruïne, samen met <i>Eurhynchium striatum</i> , z, op puin, loodrechte en scheve muren,
<i>Atrichum undulatum</i>	Groot rimpelmos	
<i>Barbula convoluta</i>	Gewoon smaragdsteeltje	
<i>Brachythecium albicans</i>	Bleek dikkopmos	
<i>B. rutabulum</i>	Gewoon dikkopmos	
<i>B. velutinum</i>	Fluweelmos	
<i>Bryoerythrophyllum recurvirostre</i>	Oranjesteeltje	
<i>Bryum argenteum</i>	Zilvermos	
<i>B. barnesii</i>	Geelkorrelknikmos	
<i>B. caespiticium</i>	Zodeknikmos	
<i>B. capillare</i>	Gedraaid knikmos	
<i>B. pseudotriquetrum</i> z BR	Veenknikmos	
<i>Calliergonella cuspidata</i>	Gewoon puntmos	
<i>Campylium stellatum</i> BR	Sterrengoudmos	
<i>Dicranella heteromalla</i> z	Gewoon plujsjesmos	
<i>Dicranoweisia cirrata</i>	Gewoon sikkelsterretje	
<i>Dicranum montanum</i>	Bossig gaffeltandmos	
<i>D. scoparium</i> z	Gewoon gaffeltandmos	
<i>Encalypta streptocarpa</i> BR	Groot klokhoejde	

<i>Eurhynchium praelongum</i>		Fijn laddermos	diverse plaatsen, soms flinke matten
<i>E. striatum</i>	(A) BR	Geplooid snavelmos	diverse plaatsen, niet "algemeen", o tot f
<i>Funaria hygrometrica</i>		Gewoon krulmos	terrestrisch
<i>Grimmia pulvinata</i>		Gewoon muisjesmos	Stenig verhard pad, s, fertiel
<i>Homalothecium sericeum</i>	BR	Gewoon zijdemos	Op steen, maar evenveel epifytisch, grote populaties op oude betonnen muur
<i>Hypnum cupressiforme</i>		Gewoon klauwtjesmos	Zeer algemeen
<i>Mnium hornum</i>	z	Gewoon sterrenmos	f maar niet a, meestal epifytisch, fertiel
<i>Octodiceras fontana</i>	BR	Watervedermos	Eerder zeldzaam aangetroffen, uitbundig op damplanken van het kanaal
<i>Orthodontium lineare</i>		Geelsteeltje	Eénmaal gevonden, berkenvoet
<i>Orthotrichum affine</i>		Gewone haarmuts	z, fertiel, Vlier
<i>O. diaphanum</i>		Grijze haarmuts	f op stenen en Vlier
<i>Plagiomnium affine</i>		Rond boogsterrenmos	Plaatselijk dominant, sluit Gewoon dikkopmos uit
<i>P. undulatum</i>		Gerimpeld boogsterrenmos	Als vorige!
<i>Plagiothecium denticulatum</i>	BR	Glanzend platmos	weinig, boomvoeten
<i>Pohlia nutans</i>	z	Gewoon peermos	Zure plek, z
<i>Polytrichum formosum</i>	z	Fraai haarmos	Enkele kleine bosjes
<i>Rhynchostegium confertum</i>	BR	Boomsnavelmos	f, epifytisch, steen, fertiel
<i>R. muralis</i>	BR	Muursnavelmos	f op betonblokken, muren
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>		Haakmos	f, soms eventjes abundant
<i>Schistidium apocarpum</i>		Gewoon achterlichtmos	f bovenop muren en beton
<i>Scleropodium purum</i>		Groot laddermos	f tot a
<i>Syntrichia ruralis/ruralis</i>		Daksterretje	Op eternit-golfplatendak
<i>Tortula muralis</i>		Muurmos	Veel minder dan verwacht; ook epifytisch
<i>Ulota crispa</i>		Trompetkroesmos	z, fertiel
<i>U. bruchii</i>		Knotskroesmos	z, fertiel

"z" achter de wetenschappelijke naam verwijst naar "zuur" karakter van de soort.

"(A)" = aandachtsoort

"BR" = nagezien door Juul Slembrouck en exsiccata voorzien van herbariumnummer gedeponneerd in de Nationale Plantentuin te Meise.

Het voorkomen van levermossen en bladmossen is af en toe aangegeven door afkortingen, gebruikelijk in de Tansley-schaal (3^e kolom) :

d = dominant

a = abundant

f = frequent

o = occasioneel

z = zeldzaam (maximum 5 maal gezien)

s = sporadisch (maximum 2 maal gezien)

Korte bespreking

Het geheel weerspiegelt een basische tot neutrale reeks substraten.

Enkele zuurindicatoren ("z" achter de naam) komen zeldzaam voor, nl. op zuur humuslaagje op steen.

Zowel *Grimmia pulvinata* als *Tortula muralis* vonden wij herhaaldelijk epifytisch.

De "mooie" vondsten waren zeker ***Encalypta*** (nog in Schilde [Driehoek] en in Stabroek [Schans van Steenakker]) en ***Campylium*** (nog in Kallo, opgespoten terreinen). *Campylium stellatum* is op terugtocht in Nederland, mogelijk daar bedreigd!

Aandachtsoorten: *Metzgeria furcata*, *Eurhynchium striatum*.

Voorts was het nog plezierig *Octodicerias fontana* op voorhand te kunnen melden en het ook te vinden. Gelukkig, dat Vera er bij was, want die aarzelt niet om plat op de buik op de tast het mos uit het kanaal te halen.

Lichenen

Tijdens de uitstap werd duchtig naar lichenen gezocht. Het zijn overwegend steenbewoners, maar met 18 soorten waren wij best tevreden.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam
<i>Caloplaca citrina</i>	Citroenkorst
<i>C. lithophila</i>	
<i>Candelariella aurella</i>	-
<i>C. reflexa</i>	Poedergeelkorst
<i>Cladonia coniocraea</i>	Smal bekermos
<i>C. fimbriata</i>	Kopjesbekermos
<i>Lecanora albescens</i>	
<i>L. conizaeoides</i>	Groene schotelkorst
<i>L. muralis</i>	Muurschotelkorst
<i>Lecidella stigmatea</i>	-
<i>Lepraria incana</i>	Gewone poederkorst
<i>Parmelia caperata</i>	Bosschildmos
<i>P. subrudecta</i>	Gestippeld schildmos
<i>P. sulcata</i>	Gewoon schildmos
<i>Peltigeria</i> sp.	Leermos-soort
<i>Physcia adscendens</i>	Grof kroesmos
<i>P. tenella</i>	Fijn kroesmos
<i>Xantoria parietina</i>	Groot dooiermos

Programma FON -Werkgroep: Mossen en Lichenen seizoen 2004-2005

Chris Janssens

Ook komend Mossen seizoen is de FON-Werkgroep Mossen en Lichenen weer van de partij. Onderstaande lijst geeft een overzicht van de geplande excursies. De excursies gaan door op maandagnamiddag (tenzij anders vermeld) en starten om 13h. Let op: Bij slechte weersomstandigheden kan het zijn dat bepaalde excursies afgelast of uitgesteld worden. Bel op voorhand best eerst even naar de

excursieverantwoordelijke. Meer informatie over de Mossen en Lichenenwerking is steeds te verkrijgen bij Chris Janssens (014/21 67 49).

	Gebied + IFBL	Beheerder	Biotoop	Afspraak Te 13u	Verantwoordelijke opmerkingen
18-10-04	Sibelco - zandputten		Veenmos- rietland	Kerk Mol- Sluis	Staf Van Reet 014/31 18 36
25-10-04	Schrieken	Aminal gemeente	Gemaaid grasland	Kerk Vlimmeren	Juul Slembrouck 03/321 32 75
08-11-04	Merkske en Halse beemden	Natuurpunt en Aminal	Beekbegeleid end grasland.	Kerk Minderhout	Chris Janssens 014/21 67 49
15-11-04	“ “	“ “	wilgenbroek	“ “	“ “
22-11-04	“ “	“ “	“ “	“ “	“ “
29-11-04	“ “	“ “	“ “	“ “	“ “
06-12-04	Zegge	Zoo	Laagveen	Kerk St Jozef Olen	Staf Van Reet 014/31 18 36
13-12-04	“ “	“ “	“ “	“ “	“ “
22-12-04 woensdag	Fort IV		Fortsite	Parking gemeentehuis Station Oude God	Juul Slembrouck 03/321 32 75
03-01-05	Blommerschot		Bosgebied	Kerk Zoersel	Juul 03/321 32 75
10-01-05	Themadag veenmossen	Inschrijven verplicht!!	Beperkte plaatsen!!	Lokaal Schildehof	Chris Janssens 014/21 67 49
17-01-05	Merkske zie hoger				
24-01-05	“ “				
31-01-05	“ “				
07-02-05	Meldertbos	Natuurpunt	Bosgebied	St Ermelindus Meldert	Georges Beulens 016/63 26 42
16-02-05 woensdag	Lichenen Themadag	Inschrijven verplicht !!	Beperkte plaatsen!!	Lokaal Schildehof	Dries Van den Broeck 03/888 92 45
21-02-05	Doolhof Zuid	Aminal	Pijnbos en ven	Ring Turnhout Rijkswachtkaz.	Jan Dirx 014/58 64 64
28-02-05	Begijnendijk		Oud laagveen	Kerk Begijnendijk	Juul Slembrouck en Geert Andries 03/321 32 75
07-03-05	Het Goor	Natuurpunt	Moerasgeb.	Kerk Westmeerbeek	Chris Janssens 014/21 67 49

Naast deze reeks excursies waarbij zowel naar mossen als lichenen gekeken wordt organiseert Dries Van den Broeck ook nog volgende specifieke lichenenexcursies in samenwerking met Natuurpunt-Studie en de Vlaamse Werkgroep Bryologie en Lichenologie:

Zondag 26/09/04

“Groot Schietveld”, Brasschaat. Afspraak 9h30, kerk van Wuustwezel

Zaterdag 09/10/04

Vliegveld Oostmalle. Afspraak 9h30, kerk van Oostmalle.

Zondag 24/10/04

Oude Nete-arm te Rumst, Afspraak 9h30 aan de ingang Kapellenweg op de baan Waarloos-Mechelen , in de namiddag De Schorre.

Zaterdag 06/11/04

9h30 kerk Balen

Zondag 21/11/04

9h30 kerk van Massenhoven. (Kerkstraat)

Zaterdag 4/12/04

9h30 kerk Westmeerbeek (Hulshout).

Zondag 19/12/04

9h30 kerk Lille.

Meer informatie i.v.m. deze lichenenexcursies is verkrijgbaar bij Dries Van den Broeck per mail op korstmossen@natuurpunt.be of telefonisch op 03/888 92 45.

Boekbespreking:

Les macrolichens de Belgique, du Luxembourg et du nord de la France.

Emanuel Sérusiaux, Paul Diederich en Jacques Lambinon

Dries Van den Broeck & Dirk Jordaens

Samenvatting

Dit boek bevat determineersleutels, verspreidingsgegevens, ecologische gegevens en foto's van alle macrolichenen die in België, Luxemburg en een aangrenzend deel van Noord-Frankrijk voorkomen. In de inleiding wordt informatie gegeven die van belang is om lichenen te kunnen determineren. Bovendien is er ook een algemene sleutel die naar de verschillende geslachten voert.

Bespreking

Wat het boek erg waardevol maakt zijn de werkelijk prachtige foto's. Hiermee zal elke beginner in de lichenologie in staat zijn een groot aantal macrolichenen op naam te brengen. Bovendien zijn de sleutels voornamelijk op macroscopische kenmerken gebaseerd en is er ook een algemene sleutel tot de geslachten.

Als kritische kanttekening kan worden vermeld dat de verspreidings- en ecologische gegevens voor het Vlaams landsgedeelte op te weinig prospectie gebaseerd zijn. Dit houdt in dat een aantal macrolichenen in Vlaanderen vaker kunnen worden aangetroffen dan door het boek wordt gesuggereerd.

Welke lichenen al dan niet tot de macrolichenen moeten gerekend worden is niet duidelijk. De keuze van de behandelde soorten is hierdoor iets of wat arbitrair. Zo worden sommige placodioïde soorten wel behandeld (b.v. *Lecanora muralis*) en andere niet (b.v. de placodioïde *Caloplaca* soorten). *Toninia aromatica* wordt bijvoorbeeld ook besproken en dat is toch eerder een korstvormige soort.

Om te eindigen besluiten we toch met een positieve noot. Het boek is verkrijgbaar voor een bescheiden prijs en daar krijg je toch iets heel moois voor.

Deze uitgave is op bestelling te verkrijgen bij de Natuurpunt Winkel (014/47 2956), bestelcode: PLAEUR0023 (Richtprijs Leden € 10.80, Niet Leden €12.00).

Cursus mossen West-Vlaanderen

Hugo Ruysseveldt

Dit najaar gaat er een cursus mossen van start, ingericht door de West-Vlaamse provinciale plantenwerkgroep. De cursus bestaat uit 3 dagsessies in De panne op 16, 23 en 30 november 2004. In de loop van het voorjaar volgen er nog drie dagsessies te Kortrijk op 8, 15 en 22 maart 2005.

De cursus bestaat uit een gedeelte veldterminatie in de voormiddag, gevolgd door nadeterminatie met behulp van binoculair en microscoop in de namiddag.

De deelnameprijs voor deze cursus is 40 euro. Voor meer informatie en inschrijving kunt u contact opnemen met Hugo Ruysseveldt op 058/52 29 42.

Vervolg activiteiten van pagina 12

10 oktober, Afdeling Zwalm.vallei. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Domein Breivelde.

Samenkomst 14h, Domein Breivelde (ingang, tegenover de kerk van Grotenberge). Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Mainz Karsten, 09/360 00 02

10 oktober, Afdeling Hasselt-Zonhoven. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen De Kluis te Bolderberg.

Samenkomst 14h, kerk van Bolderberg. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Royeaerd Johan, 011/80 35 26

10 oktober, Afdeling Diepenbeek. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Staatsbossen van Beverst-Bilzen.

Samenkomst 14h, afspraak op de hoek van de Zandstraat en de Grensstraat. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Ramaekers Jos, 011/35 15 83

10 oktober, Afdeling Klein-Brabant. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Nonnenbos te Bornem.

Samenkomst 10h, Kunstgalerij Helan Arts. Einde voorzien omstreeks 13h. Meer info is verkrijgbaar bij Grolus Koen, 03/889 79 03

13 oktober, Paddestoelenwerkgroep Zuidwest-Brabant. Cursus rond het thema Paddestoelen (kadervorming).

Samenkomst 09h, kerk van Dworp. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Kestemont Pierre, 02/377 52 20

14 oktober, Afdeling IJsvogel-Opwijk. Natuureducatieve diavoordracht rond het thema Champignons.

Samenkomst 20h, Gemeenschapscentrum Hof ten Hemelrijk. Einde voorzien omstreeks 23h. Meer info is verkrijgbaar bij De Maegdt Marc, 052/37 10 86

16 oktober, Afdeling Antwerpen Noord vzw. Natuureducatieve excursie rond het thema Dood hout brengt leven in het bos voorafgaand door voordracht. Samenkomst 09h30, secretariaat Natuurpunt Antwerpen Noord. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij De Koninck Annie, 03/664 92 36

17 oktober, Afdeling Hechtel-Eksel. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen met afzonderlijke kindervandeling !. Samenkomst 14h, Den Brand (parking). Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Van den Bosch Johan, 011/73 12 79

17 oktober, Afdeling Lummen. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Meldert. Samenkomst 14h, kerk van Meldert. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij D'Hondt Dirk, 013/52 30 46

17 oktober, Afdeling Maasland Zuid. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen. Samenkomst 10h, kinderboerderij Pietersheim (parking). Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Boeykens Ronny, 0477/39 54 57

17 oktober, Afdeling Zemst. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen. Samenkomst 09h, Kerkplein van Weerde. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Peeters Joanna, 015 61 20 86

17 oktober, Afdeling Zwevegem. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen. Samenkomst 14h, Sint-Pietersbrugje. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Dejonghe Frans, 056/75 63 78

17 oktober, Afdeling Mandelstreek. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Sterrebos. Samenkomst 14h, Provinciaal Domein Sterrebos (parking). Einde voorzien omstreeks 16h30. Meer info is verkrijgbaar bij Crepeele Patrick, 051 22 84 67

17 oktober, Afdeling Waasland-Noord. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Stropersbos. Samenkomst 13h30, Stropersbossen (rondpunt Bergstraat/Koningstraat/Hogenakkerstraat). Einde voorzien omstreeks 16h30. Meer info is verkrijgbaar bij De Meireleir Marc, 03/777 87 74

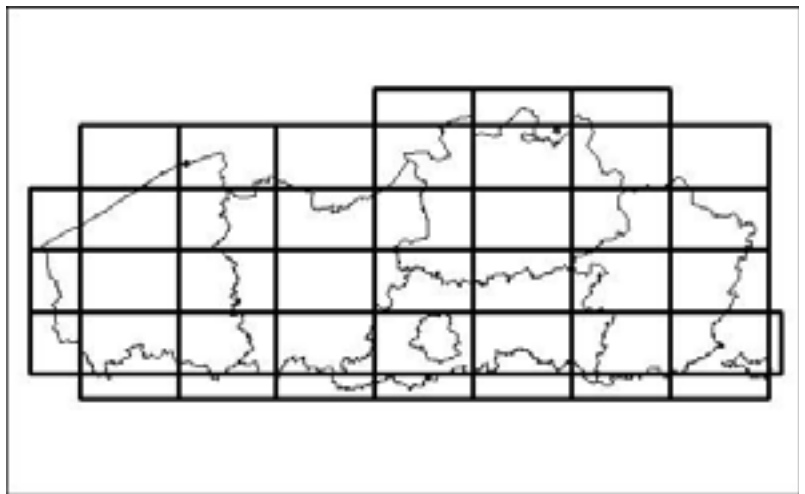
17 oktober, Afdeling Gent. Natuureducatieve dagtocht rond het thema Paddestoelen Henegouwen. Samenkomst 09h30, kerk van Rance. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij Danhieux Daniël, 09 228 06 12

Vervolg zie pagina 53

NWB

Nieuwsbrief PLANTEN

4e jaargang, nr. 4
oktober 2004

natuurpunt
Studie

Plantenwerkgroepen Natuurpunt

In het Vlaamse land zijn tientallen plantenwerkgroepen actief binnen natuurpunt. Zij organiseren i.s.m. de natuurvereniging talloze planten excursies. De meeste excursies staan ook open voor beginners. Er wordt normaal expliciet aandacht besteed aan educatie (zeker in het kader van de provinciale werking).

Veel werkgroepen doen aan inventarisatie op kilometerschaal (via het 'IFBL-raster' dit in het kader van atlasprojecten. Een reeks werkgroepen spitst zich evenwel toe op de studie en inventarisatie van gebieden zoals biotopen en reservaten. Tijdens een aantal activiteiten van de werkgroep Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud wordt zelfs zeer nadrukkelijk aan vegetatiekunde gedaan (vegetatie-opnamen). U hebt als vrijwilliger de kans om hieraan actief deel te nemen en bij te leren.

Informatie inventarisatie & monitoring:

Tim Polfliet en Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Coördinatoren
Cel planten, mossen, lichenen, fungi
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen

tel. 015/29.72.73
fax. 015/42.49.21 (tav. Studie)

e-mail:
planten@natuurpunt.be

Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud

Voorzitter:
Erik Molenaar
Ferdinand Coosemansstraat 24
2600 Berchem
tel. 03/218.59.69

e-mail
erik.molenaar@skynet.be

fon-o-foon 0474/35.53.69

FON-Website:
<http://users.skynet.be/fon/>

Website (algemeen):
<http://www.natuurpunt.be>
(cfr. natuurstudie)

Nationale Werkgroep Botanie

Voorzitter:

André Van den Bergh
Vitsgaard 9
1745 Opwijk
tel. 052/35.05.18
GSM 0472/ 68.83.35

e-mail:
andre.vandenbergh@pi.be

NWB

Vergeet uw eigen bijdrage aan de
Nieuwsbrief Planten niet!

**Natuurgericht beheer in Blaasveldbroek (Blaasveld – Willebroek,
provincie Antwerpen): Natuurpark Het Broek vzw. i.s.m. Floristisch Onderzoek
voor Natuurbehoud (F.O.N. afdeling vegetatiestudie)**

Juul Slembrouck

Situering

In het raam van een over jaren gespreid natuurgericht beheer, worden o.m. de eertijds aangeplante populierplantages stilaan geroid. Deels worden zij bv. omgezet in spontaan elzenbroek, zonder enige “effening” van het terrein (perceel 38). Deels worden zij door middel van maaibeheer in hooilanden omgezet, die rijk zijn aan Zeggensoorten (Magnocaricion), met nabeweiding door schapen, ofwel in Dottergraslanden (Calthion). Van deze (natte) hooilanden is een studie gemaakt, die op publicatie wacht.

Tijdens het beheer-jaar 2002/2003 werden de populieren van het Mezenbroek geroid, de stobben verwijderd en het terrein ruw geëffend met het doel een nieuw grasland tot stand te brengen. Naast hun natuurlijk belang vertegenwoordigen deze graslanden een historische waarde voor het Broek en hun herstel is een terugkeer naar een vroeger, eeuwenoud landgebruik.

De studie van de in 2002 nieuwe of voorheen nog bestaande graslanden is niet voorafgegaan door een studie van de vertreksituatie. De kap van de percelen van het Mezenbroek stelde ons nu in staat wel een vertreksituatie op te nemen.

Inderdaad, de populierplantage had als ondergroei een kruidlaag van louter nitrofielen als Liesgras, Rietgras, Hop, Reuzenbalsemien, Gewone smeerwortel, Grote brandnetel (dominant), Gewone berenklauw, Pitrus, Kale jonker, en nitrofiele zoomplanten als Kleefkruid, Gewone hennepnetel, Hondsdraf en hier en daar Gele lis die het overweldigende bramendek trotseerden.

Wat zou er komen groeien, als dat alles onder het mes van de bosmaaier verdwenen was, resp. onder de kettingzaag van de bosarbeider en onder de eg van de gelijkstrijker op een toch meer dan 20 cm dikke veenlaag op oorspronkelijk alluviale gronden?

Op 28 juni 2004 geloofden wij eventjes onze ogen nauwelijks :

Wij stonden voor een natte ruigte tot 2 m hoog, waarvan de soorten in *ongemengde kleine tot grote gesloten vegetaties* het naakt terrein hadden ingenomen, alles samen een bedekking van 100 %. Een hoge dynamiek dus, een schoolvoorbeeld van nog onstabiele pionierbegroeiing met “cluster”-vorming van soort tot soort. Het bloot liggen van de venige grond werkte de mineralisatie ervan in de hand. Deze mineralisatie geeft aanleiding tot een groot voedselaanbod voor de vegetatie wat tot reuzengrote exemplaren leidt (Wolfspoot bv. bereikt hoogten tot 1 meter !)

Ecologische groepen

De gemaakte opnamen zijn in ecologische groepen (Stieperaere & Franssen 1982) ingedeeld met het doel vooral de latere ontwikkeling beter te kunnen evalueren.

Een overzicht van de aangetroffen ecologische groepen wordt hieronder weergegeven. In dit overzicht zijn de soorten, die in de beheerde graslanden van het Broek voorkomen in vet weergegeven. Zij zullen naar verwachting mettertijd in belang toenemen. In de hierna volgende lijst zijn de (echt) dominante soorten van deze eerste-jaars vegetatie omkaderd.

Code 1 Pioniers van sterk anthropogeen gestoorde plaatsen : akkers, wegranden en droge ruigten.

1f : Ruigten op weinig betreden, kalkrijke, niet humeuze droge grond.
Agrostis gigantea Hoog struisgras

1g : Ruigten op weinig betreden, voedselrijke, humeuze matig droge grond.
Epilobium ciliatum Beklierde basterdwederik

Code 2 Pioniers van meer natuurlijke gestoorde plaatsen op open, vochtige tot natte, humusarme grond.

2a :
Juncus effusus Pitrus
Myosotis cespitosa Zompvergeet-mij-nietje

2b:
Bidens frondosa Zwart tandzaad
Polygonum hydropiper Waterpeper

Code 4 Planten van zoete waters en oevers.

4c: Verlandingsvegetaties in zoete, matig voedselrijke, stagnerende of lichtstromende ondiepe tot diepe wateren, dikwijls veenvormend.
Carex acuta Scherpe zegge
Carex pseudocyperus Hoge cyperzegge
Carex vesicaria Blaaszegge
Iris pseudacorus Gele lis
Lycopus europaeus Wolfspoot
Phragmites australis Riet
Typha latifolia Grote lisdodde

4d : Verlandingsvegetaties in zoet, voedselrijke, stromende of periodiek droogvallende wateren, niet veenvormend.
Glyceria fluitans Mannagras
Phalaris arundinacea Rietgras

4e : Aanspoelingsgordels, natte ruigten en rivierbegeleidende wilgenstruwelen van voedselrijk milieu.
Calystegia sepium Heggewinde
Eupatorium cannabinum Koninginnenkruid
Lythrum salicaria Kattenstaart
Solanum dulcamara Bitterzoet
Symphytum officinale Smeerwortel

Code 5 Planten van (licht) bemeste graslanden op matig voedselrijke, vochtige tot natte grond.

5b :

<i>Caltha palustris</i>	Dotterbloem
<i>Cirsium palustre</i>	Kale jonker
<i>Filipendula ulmaria</i>	Moerasspirea
<i>Lysimachia vulgaris</i>	Gewone wederik
<i>Scirpus sylvatica</i>	Bosbies

Code 7 Planten van heiden, venen, schraallanden en kalkmoerassen.

7a : Matig voedselarme, kalkarme, zure laagveenmoerassen.

<i>Galium uliginosum</i>	Ruw walstro
<i>Ranunculus flammula</i>	Egelboterbloem

Code 9 Bosplanten.

9a : Bossen op relatief voedselrijke, vochtige tot natte grond en van brongebieden.

<i>Alnus glutinosa</i>	Zwarte els
<i>Calamagrostis canescens</i>	Hennegras
<i>Salix cinerea</i> s.l.	Grauwe wilg (in de brede zin)

Bespreking

Code 1 : Het Hoog struisgras groeit slechts op één plaats, dicht bij het verharde pad. De Beklierde basterdwederik, eigenlijk een neofiet ("nieuwkomer") komt niet alleen voor in de door de mens gestoorde, droge ruigten, maar zowat overal. Verwacht wordt, dat beide mettertijd verdwijnen.

Code 2 : Het Zompvergeet-mij-nietje komt slechts op weinige plaatsen voor, **Pitrus** evenwel op verscheidene plaatsen, waar de overige planten niet al te hoog en al te dicht de plak zwaaien.

Het Zwart tandzaad is een van de opvallend dominante soorten. De soort is een exoot en groeit bij ons zowel heel nat tot min of meer vochtig. Wij verwachten mettertijd een gevoelige vermindering.

Code 4 : Soorten van Code 4 vormen nu al de hoofdbrok en zullen in de toekomst nog belangrijker worden.

De **Scherpe zegge** komt met blokken voor, amper bloeiend. Wij vonden enkele uitgebloeide bloeiwijzen.

De Hoge cyperzegge komt elders in het Broek nog voor, hoofdzakelijk aan de oevers van plas en sloot. De **Blaaszegge** is een zeldzame soort (zeldzaamheidsklasse 1) en is in de natte graslanden van het Broek goed vertegenwoordigd.

De Gele lis is hier vermoedelijk het gevolg van de bodemstoring bij de rooiïngswerkzaamheden. De soort is in het Broek vrij algemeen aan de oever van sloot en plas, maar ook in de (Elzen-)broeken.

De Wolfspoot is nog een opvallend dominante soort, die in dit pionierstadium planten van tot ca 1 meter en hoger oplevert. Zijn belang zal later stellig verminderen.

Code 5 : De Dotterbloem is een van de lente-sieraden van de graslanden van het Broek. Samen met de andere in vetjes gezette soorten vormen zij nu al de aanzet van het hooiland dat-er-nog-moet-komen.

Code 7 : Is zwak vertegenwoordigd. (Oude) alluviale gronden die tot laagveen leiden, blijven meestal vrij mineraalrijk. Een echte “verschraling” is niet te verwachten. De winterse overstromingen en de nabijheid van de eutrofe plassen zullen het aanbod aan mineralen bestendigen.

Code 9 : De houtsoorten Zwarte els en Grauwe wilg duiden beide er op, dat bij ontbreken van maaien en begrazen, de bosvorming zo voor de deur staat. Een beheerd grasland met enkele solitaire Grauwe wilgen is echter niet mis! Nadat het algemeen hooibeheer een tijdlang zal zijn toegepast tot een evenwichtige samenstelling met soorten zal bereikt zijn, overweegt de beheerder inderdaad enkele “bollen” Grauwe wilg in het beheer op te nemen.

Terloops keken wij ook naar mossen om. Meer dan enkele plukjes Slankmos (*Leptobryum pyriforme*) en Zilvermos (*Bryum argenteum*), beide pioniers bij uitstek werd het niet, beide spaarzaam tot zeldzaam.

Dit verslag van onderzoek is al in het bezit van Aminoal (Bos & Groen) en Aminoal (Natuur).

Het onderzoek en het verslag kwam tot stand door Juul Slembrouck (Deurne, Natuurpark Het Broek en F.O.N.), Vera Tetsch (Lichtaart, F.O.N.), Chris Janssens (Herentals, F.O.N.) in samenwerking met Hans van Praet, boswachter, (Aminoal, afdeling Bos & Groen) en Johan Foqué, natuurwachter (Aminoal, afdeling Natuur).

Oproep

Het ware wenselijk, dat floristen uit de grote omgeving van het Broek de ontwikkeling van deze vegetatie onder het door Aminoal (Bos & Groen) gevoerde maaibeheer éénmaal per jaar door een goede opname zouden opvolgen. Zo de theorie over “beheer” in diverse artikels en zelfs boeken overvloedig verkrijgbaar is, is de praktijk d.w.z. **veldwerk** van een onschatbaar hoge waarde. Overigens is dit een vorm van samenwerking met overheidsinstellingen, die op natuurbeheer en -behoud gericht zijn! Inlichtingen bij Natuurpark Het Broek vzw, Juul Scheers tel. 03/886.69.20 of Hugo Lejon tel. 03/886.8071.

Pinksterweekend Nationale Werkgroep Botanie 2005 – Veilen (Nederland)

Karel De Waele

Zoals gewoonlijk gaat ook in 2005 de Nationale Werkgroep Botanie in het pinksterweekend (vrijdag 13 tot maandag 16 mei) op "plantenkamp". Deze keer staat het Nederlandse Zuid-Limburg op de agenda.

Voor het weekend overnachten we in hotel Vijlerhof in Vijlen (dichtbij Vaals en het drielandpunt). De prijs voor 3 overnachtingen (Tweepersoonskamers met douche, WC en TV), 3 ontbijtbuffetten, 3 lunchpakketten en 3 avondmalen bedraagt 174 per persoon (toeristenbelasting en administratiekosten inbegrepen).

Inschrijven kan door storten van 90 euro op rekeningnummer 290-0375256-81 van Karel De Waele, Kerselaarslaan 52, 9800 Deinze met vermelding "Vijlen". Schrijf zeker in voor eind november aangezien het voorschot en de definitieve bestelling begin december binnen moet zijn.

Zuid-Limburg is bekend voor de hellingbossen met voorjaarsflora en de krijthellingen met orchideeën (misschien iets te vroeg in 2005). Via het Nederlandse FLORON beschikken we over kaartmateriaal en hokcodes. De bedoeling is tijdens het weekend 4 km² te inventariseren op de typische NWB-wijze.

Keuze is te maken uit de St-Pietersberg, het Savelsbos, het Geuldal in Epen of Valkenburg, het Vijlenerbos, het Vaalsbos, enz...

Onderzoek van de droogvallende vijver in het Stadspark te Antwerpen: juni-september 2004

Erik Molenaar

Het werkingsgebied van onze Natuurpunt-afdeling Land Van Reyden heeft heel wat verborgen natuurwaarden in zijn mars. Een groot deel van de stad tussen oude omwalling en Berchem hoort bij de kern Antwerpen-Berchem. De werkgroep voor natuur in de stad 'Wolvenberg Natuurlijk' volgt al jaren van nabij hoe de wildernis toch overleeft in de stedelijke omgeving.

Het stadspark te Antwerpen maakte ooit deel uit van de Spaanse omwalling. In oude floristische werken wordt deze plaats genoemd als Lunet de Herentals. De plaats wordt door echte natuurliefhebbers gemeden omwille van het streng plantsoenmatig beheer. Ruimte voor natuur is er niet voorzien. Toch heeft de grote waterpartij een aantrekkingskracht voor allerlei dieren - en nu blijkbaar ook voor planten - die er op trek of als inwoner van de stad hun rust en voedsel zoeken. Zo zien we er regelmatig visdiefjes, die op de zandige oevers vol schelpen gemakkelijk tot broeden zouden kunnen komen.

De grote werken aan de Leien, aan de HSL en diverse andere grote bouwwerken hebben het grondwater dusdanig verlaagd dat deze vijver bijna droog staat. Er wordt een bescheiden hoeveelheid grondwater terug gepompt, maar onvoldoende om deze gevuld te houden.

In juni bezochten we deze vijver voor de eerste keer.

Toen wij aan de vijver toekwamen werd er door stadspersoneel gemaaid op de delen naast het restje water. Slechts 15% van de vegetatie kon hierdoor onderzocht

worden in zijn ongehavende staat. De onderzochte strook is begrensd door een houten beschoeiing en het water, tussen de 3 en de 5 meter breed, nagenoeg 1.5 meter onder het normale waterpeil. In totaal konden we 56 soorten optekenen en voor de abundantieschatting gebruiken we de schaal van Tansley.

Pioniersvegetatie met Goudknopje.

De zonaties in de vegetatie waren opvallend. Zonder meer prachtig was de overvloed aan Blauwe waterereprijs en Waterpunge. *Samolus valerandi* stond soms meer dan een meter hoog te bloeien. Het had wel wat van natte duinpannen door de kalkrijke zandige bodem. Opvallend veel vestigingen van Gewone waternavel en een zee van Bleekgele droogbloem deden ons naarstig verder zoeken.

We troffen ook enkele bloeiende planten Goudknopje aan, ons enkel bekend van de zilte polders aan de kust. *Cotula coronopifolia* L. is een volle lichtplant met voorliefde voor zwak zure tot zwak basische bodems. Ze wordt vermeld als alfa-mesohalien. Runhaar geeft deze soort op voor pioniervegetaties op zilte natte bodem. Verspreiding gebeurt door Watervogels.

Wat ons het meest benieuwde was een ons onbekende vegetatieve plant die met lange bleke uitlopers de pioniervegetatie veroverde. Hoewel wij aanvankelijk dachten aan een soort Moerasscherm, had het ook eigenschappen van een Waterkers. Teneinde dit raadsel op te lossen namen we een kijkje met Dirk De Beer. Helaas kon Dirk ons geen uitsluitsel geven, maar wist wel dat in de Haven op Linkeroever reeds Goudknopje was gevonden, eveneens in soortgelijke omstandigheden als in het stadspark.

We wachten op het verschijnen van enige bloemen en vruchten die het ons mogelijk moeten maken tenminste het geslacht al vast te stellen.

In september konden we de drooggevallen vijver in het Stadspark een tweede maal bezoeken.

Het stadspersoneel was op de hoogte gebracht van ons nieuw bezoek en er was niet gemaaid.

We hernamen onze lijst van juni, maar nu ook op het 'nat' gehouden deel van de vijver. Hier was de oeverstrook veel smaller en de bedekkingsgraad was zeker 80%. Naast de reeds geziene open pionierbegroeiing had er zich een soort nat grasland ontwikkeld, met soorten als Moerasrolklaver, en gesloten vegetaties met Waterpunge! Ook waren hier de Fijnstraalsoorten *Conyza sumatrensis* en *C. bonariensis* verschenen. Er werden 80 soorten met hun relatieve voorkomen genoteerd.

Het droogvallend deel werd in een nieuwe lijst met bijna 100 soorten beschreven. Opvallende verschuivingen in het vegetatiebeeld waren het verschijnen van 1000-den plataanzaailingen, tot 50 per m². De Beekpunge had zijn plaatsjes beter opgeëist en er waren ook twee planten Knikkend tandzaad verschenen. De mossen werden ook ditmaal opgetekend, en nu in groter tal. Het eenzijdige beeld van Zilvermos maakt stilaan plaats voor een meer verscheiden kleed, met o.a. Beek-pluisdraadmos, Hakig greppelmos, Geel korreltjes-knikmos, Gewoon puntmos, Knolletjes greppelmos, Slankmos, Paraplutjesmos, Gewone Pellia, Rood knolletjes-peermos en Bleek peermos.

De reacties van parkbezoekers waren uiteenlopend, maar de meeste dachten dat we eindelijk iets aan de waterstand kwamen doen.

Wel beloofden wij de stadsdiensten in te lichten van dit bijzondere natuurfenomeen, wat intussen gebeurd is. Het zou mooi zijn mocht deze waterpartij op een meer natuurlijke manier kunnen ontwikkelen.

Enkele suggesties kunnen we in ieder geval al maken:

1. de oeverbeschoeiing kan worden opgeruimd en de oeverhelling kan een meer natuurlijk verloop krijgen;
2. de waterstand moet voldoende hoog zijn en toch mogen er schommelingen plaatsgrijpen;
3. de grote groepen siervogels moeten onder controle gehouden worden;
4. de oever vegetatie kan op een natuurlijke wijze beheerd worden, door een tweejaarlijkse maaibeurt met afvoer van maaisel, hier en daar zou een Zwarte els zijn natuurlijke plaats kunnen opeisen, welke dan 5 of 10 jaarlijks tot de grond geknot kan worden;
5. Het wekelijks of 14-daags gazon beheer op de vijveroevers zou afgeschaft kunnen worden en vervangen kunnen worden door hooilandbeheer.

Via infopanelen zou een dergelijke natuurontwikkelingsproject in het Stadspark naar de bevolking toe kunnen gecommuniceerd worden. Deze vijver biedt duidelijk perspectieven. Opvolging naar de toekomst toe zou mooi zijn.

Een volledig overzicht van de opnamen is op aanvraag verkrijgbaar via Planten@natuurpunt.be of bij de auteur van dit artikel.

Botanische excursies in Schelle en omgeving 03-07-2004

Erik Molenaar

Deelnemers : Erik Molenaar, Frank Rylant en Francis Mertens.

We bezoeken in volgorde enkele destijds merkwaardige vondsten. Hieronder overlopen we enkele mooie plaatsen, die in relatie staan met de Schelde.

Het betreft hier het grote enigszins verlaten industriecomplex tussen Antwerpen en de Rupelstreek waar een soort Emscherpark niet zou misstaan !

We parkeren de auto's aan de Vliet en gaan zo naar de Scheldedijk.

Vloedbos Schelde en Fortje c4-55-11

Tussen dijk en Schelde ligt een vloedbos waar we destijds een mooie populatie Dotterbloem vonden; mogelijk kunnen we de 'spinnen' waarnemen. Na enig vorsen treffen we toch een exemplaar aan dat er voor kan doorgaan.

Niet alle exemplaren zijn met verdikte en geknikte bloeistengels uitgerust. De eigenschappen zijn niet duidelijk. Mogelijk zijn de kenmerken intermediair. Verder zien we op de bedijking in de ruigtegordel van Japanse duizendknoop, Kleefkruid, Hop, Groot hoefblad en Haagwinde nog heel wat Rapunzelklokje en Grote klit.

Onder een scherm van Schietwilg (*Salix alba var. vitellina*) is de vegetatie plaatselijk open. Hier staat IJle zegge, Reuzenbalsemien, Gevleugeld helmkruid en Rode waterereprijs. Achter de rietgorgel staat Heen.

Toegangsweg begraasd natuurgebied

Op de verharde weg zien we de sporen van het vroegere fabrieksgebruik: hier is vliegass uit de kolencentrale gebruikt. Op een tapijt van Ruig haarmos groeien Zachte ooievaarsbek - met witte bloemen - , Hazenpootje en Liggende klaver.

Beneden op het slik zitten 8 jonge exemplaren Nijlgans in te burgeren. De Bergeend jongen houden angstig afstand.

Zilverschoongrasland met vlekken ruigte

De weide wordt sinds enige jaren begraasd door runderen. Ik moet toegeven dat de Maaienhoek er helemaal anders uitziet.

Fioringras, Veldbeemdgras, Ruige zegge, Ruw beemdgras, Witte klaver en Kruipe boterbloem waren op moment van onderzoek toonaangevend in de korte grasmat. In de ruigten zagen we vooral Ruw beemdgras, Oeverzegge, Pitrus, Valse voszegge, Moerasrolklaver en Ridderzuring. In de overgangen troffen we Gewone bermzegge, Kantig hertshooi, Greppelrus, Biezenknoppen, Zeegroene rus, Veldzuring en Krulzuring aan.

Poelen en natte ruigte

Ook in de natte delen waren paden aanwezig, met trapgaten waarin Stomphoekig sterrenkroos frequent te zien was. In gordels met Riet en Rietgras stond Moeraszegge, Hoge cyperzegge, Gele lis, Waterzuring, Goudzuring, Moeraszuring, Gevleugeld hertshooi, Grote wederik, Grote kattenstaart en Heen.

De poelen waren dichtgegroeid met Schedefonteinkruid dat in vrucht stond. Bij het bewerken van de foto's leek het alsof er overal topjes Watercrassula stonden. Dat zou wel zonde zijn! In de ondiepe delen wisselden vlekken Gewone waterbies - enkele plekken met Slanke waterbies - Lidrus, Rode waterereprijs en Platte rus elkaar af.

Klein kroos en Puntkroos waren overvloedig aanwezig. Gevleugeld helmkruid en Moerasandoorn waren hier en daar te zien. Omdat we vernemen dat de dieren 's winters worden bijgevoerd met hooi uit het natuurgebied Kelderijlei - waar nog wel Gevlekte orchis staat - besluiten we daar een kijkje te nemen.

Natuurgebied Kelderijlei c4-55-21

Het gebied bevindt zich achter het huis van Francis, en werd ingericht door een landschapsarchitect ism de gemeente Schelle. Op de toegangsweg staat een massa Indische schijnaardbei. Een gevaarlijke klant voor natuurgebieden!

Tussen het haksel staat er een bloeiend exemplaar van Zachte of Bergvrouwenmantel, dat Francis herkent omdat het ook in zijn tuin staat. Deze soort is waarschijnlijk in Vlaanderen de kop aan het opsteken. De status van inburgering van Bergvrouwenmantel is niet in het rapport van Filip Verloove weerhouden omdat de determinatie twijfelachtig is. Ik ga me er ook niet over uitspreken.

Op Nieuw-Zuid en Hoboken Polder meldt Wim Mertens nochtans de tuinplant als Bergvrouwenmantel.

Het graslandje ziet er goed uit en er staat inderdaad één Bosorchis in bloei. Wie deze orchidee inderdaad wil beschermen kan beter maaien als het zaad rijp is. Als dit maaisel naar de Maaienhoek gaat moeten we wel oppassen dat er geen massa tuinsoorten worden geïntroduceerd. De tuinarchitect bracht blijkbaar ook exoten als Veelbloemige roos (uit Oost-Azië) mee in het natuurproject.

Ter Locht (Hemiksem) c4-45-14

Dit jaar kwam ik in contact met mensen van de Regie der Wegen, eigenaar van deze Reservatie voor de Grote Ring. Men was op zoek naar een vereniging die deze mooie natuurparel wou beheren als natuurgebied. Deze kleiput - uitgevend aan de Schelde - ligt immers in het Schelde-impulsgebied. Tot op heden vond afdeling Rupelstreek niemand kandidaat om dit project op te starten.

Het paadje waar je op binnenkomt staat vol met Hazenpootje, Liggende klaver, Citroengele honingklaver en Echt duizendguldenkruid. Het verboste deel is een pionierbos met veel Ruwe berk en Schietwilg, in de ondergroei groeien honderden orchideeën, waaronder vooral Bosorchis en Grote keverorchis en wat minder de algemene Brede wespeorchis.

Wollige sneeuwbal is een nieuwkomer hier. Er staan er werkelijk honderden, waarvan er vele zijn gefenestreed door kleine insecten. De verbraming is echter manifest. We treffen hier ook een enorme populatie Reuzenpaardenstaart aan. De brandweg en kade naast de petroleumoverslag was volledig doodgespoten. Goed tegen Japanse duizendknoop, maar slecht voor de rest.

Tot slot gaan we nog tot aan de Schelde, waar Heen en Blauw glidkruid in bloei staan onder de Reuzenpaardenstaart.

Tijd om de vindplaats van Stofzaad en Wintergroen opnieuw te bezien was er jammer genoeg niet meer.

Een volledige plantenlijst van deze uitstap is op aanvraag verkrijgbaar via Planten@natuurpunt.be of bij de auteur van dit artikel.

Botanische opnamen in Wakkerzeel, Werchter, Aarschot 07-08-2004

Erik Molenaar

Deelnemers: Erik Molenaar en Geert Andries.

Wakkerzeel: Oude muur iets buiten het centrum

Enkele jaren geleden maakten we een lijst waarin de vondsten op een oude muur met als voegsel kalkzavel nabij de dorpskern werd onderzocht. Het bouwsel staat er nog, volledig overdekt met Schubvaren en aanverwanten. We hebben vernomen dat het dorpscentrum zal 'gerenoveerd' en 'geklasseerd' worden.

Schubvaren is een rode-lijstsoort (bedreigd!) maar oude muren staan niet op rode-lijsten.

Misschien vindt deze floristische nota zijn weg in de administratie van Monumenten en Landschappen, en zal er rekening worden gehouden met het voortbestaan deze bedreigde varenpopulatie.

Straatbeeld

In de dorpsstraatjes noteren we nog Duist, Muurleeuwenbek, Bermooievaarsbek en een hele massa Ijzerhard.

Voorgevel van oude hoeve in het dorpscentrum

Op een oude boerderij zien we nog Muurvaren en Tongvaren, Ruwe berk en Mannetjesvaren.

Werchter: Voorgevel van oude hoeve op de Hoge weg

In het voorbij rijden houden we even halt en noteren de voor de streek ongewone Steenbreekvaren en Blaasvaren. Voorts groeit er nog Wijfjesvaren, Brede stekelvaren en Mannetjesvaren.

Landelijke wegberm

Naast de landelijke weg met zandstrook vinden we Gele ganzebloem, Glad vingergras, Harig vingergras, Klein liefdegras, Straatliefdegras en Groene naalbaar.

Nieuwland: industrieterrein in aanleg

Heel wat merkwaardige soorten, die we even overlopen. Rariteiten en exoten waren Groene amarant, Papegaaiekruid, Gekielde dravik waarvan er enkele nieuwe vestigingen waren, Muurleeuwenbek en Doornappel. Straatliefdegras behoort inderdaad tot de soorten die niet meer weg te denken zijn uit het Urbane district, voorts Klein springzaad, Amerikaanse kruidkers, Luzerne, Groene munt, Rimpelroos, Bezemkruiskruid en Moederkruid.

Volgens de rode-lijst:

- Achteruitgaand: Kruisbladwalstro, Zandblauwtje, Kleine leeuwentand en Eenjarige hardbloem.
- Kwetsbaar: Scherpe fijnstraal
- Vrij zeldzaam: Zeegroene ganzenvoet en Dubbelkelk, de laatste in flink aantal. Uiterst zeldzaam voor de streek.
- Zeldzaam: Tussen schorsafval vormde Fijne ooievaarsbek een flink tapijt. In de streek inderdaad zeldzaam!
- Zeer zeldzaam : Dauwnetel was in de streek hier een vrij bekende verschijning. De laatste vindplaatsen beginnen te verdwijnen. Hier stond ze naast de Moutlaak tussen Bramen en een massa Gewone hennepnetel. De moeite waard ! Zelfs om te beschermen !
- Bedreigd : Dichte bermzegge (*Carex muricata* subsp. *lamprocarpa*) stond hier op de rand van een geschraapt terrein; enkele planten konden dus de dodendans ontspringen.

Op de brug over de spoorweg noteren we nog Herfstalsem en Bleekgele droogbloem.

De Kopruspopulatie van welleer hebben we echter niet meer kunnen terugvinden.

Slot

De inplanting van deze industriezone langs de Demerdijk was voor de natuur een ferme slag. Nieuwland was het km-hok met de meest aantal plantensoorten dat het F.O.N. ooit noteerde. Records hebben jammer genoeg geen zin als de ruimtelijke ordening er geen rekening mee kan houden. Het km-hok 'Nieuwland' heeft thans zijn naam niet gestolen.

Een volledige plantenlijst van deze uitstap is op aanvraag verkrijgbaar via Planten@natuurpunt.be of bij de auteur van dit artikel.

Botanische onderzoeken te Stabroek - Ettenhoofse polder, Smoutakker 14-08-2004

Erik Molenaar

Aanwezig zijn Geert Andries, Erik Molenaar, Frans Wouters.

's Morgens onderzoeken we de noordzijde van de Hoge Maey en een slib-berging aan de Schijn. Later bezoeken we het natuurgebied op de schans van Smoutakker.

Hooge Maey

We bekijken het spoorterrein en de noordzijde van de stortplaats, we bevinden ons in hok b4-45-34.

De bodem is kalkhoudend en iets zilt. Het jonge terrein wordt gekoloniseerd door een massa ganzenvoeten en melden. We vinden één ons onbekende *Chenopodium*, die wat weg heeft van Rode ganzenvoet. De bloemen zijn niet volledig ontwikkeld en we drogen een exemplaar voor Filip Verloove.

We noteren verder Groene amarant, Zwarte mosterd, Behaarde boterbloem en een grote hoeveelheid Heggenduizendknoop.

Welriekende ganzenvoet, Bezemkruid, en Driebloemige nachtschade (var. *ponticum*) zijn hier de vertrouwde verschijningen. We overlopen even volgens de rode lijst:

achteruitgaand ;	Korenbloem op een stort; zou dit de nieuwe trend zijn?
vrij zeldzaam:	Zulte en Zeegroene ganzenvoet met duizenden op de grote vlakte.
zeldzaam:	Donderkruid prachtig in bloei
zeer zeldzaam:	Esdoornganzenvoet

Bunderdijkweg

In hok b4-56-14 verkennen we enkele akkers, de oevers van de Schijn een slibberging en polderwegen.

Het slibbekken is grotendeels begroeid met Riet en Heen. Er staan een aantal brakwater soorten als op de Hoge Maey. Waar de schelpen zich concentreren - en het wat droger is - ontdekken we een prachtige kleine hennepnetel. Het betreft een plant die we kennen van de kalkakkers in Noord-Frankrijk : Smalle raai.

Aan de hand van de Rode Lijst overlopen we even een aantal vondsten:

achteruitgaand:	Zwenkdravik, Kleine leeuwentand
vrij zeldzaam:	Zulte, Zeegroene ganzenvoet en Bleekgele droogbloem zijn hier geen ongewone verschijningen.
zeldzaam:	Loogkruid (<i>Salsola kali</i> subsp. <i>ruthenica</i>), Zilte schijnspurrie, Stalkaars en (opnieuw !) Donderkruid.
bedreigd:	Smalle raai (<i>Galeopsis angustifolia</i>)

Voorts vinden we nog Mierikswortel, Vlinderstruik, Smal vlieszaad en Klein liefdegras. Op een brug over een sloot staat Muurvaren. Verder op in het akkerlandschap staat een oud fortje dat we eens flink onder de loep nemen.

fortje

Twee 'muurplanten' - Muurvaren en Plat beemdgras - zijn aanwezig in bescheiden hoeveelheid vergezeld van de opportunisten Bijvoet, IJle dravik, Kompassla, Groot kaasjeskruid en Bezemkruid.

Aan de voet van de noordmuur stonden zeer grote besdragende kolven van Italiaanse aronskelk. De bladeren waren reeds verdwenen.

Ettenhoofse polder

Ondertussen bevinden we ons in kilometerhok b4-46-32. In enkele sloten ter hoogte van de Rijstraat treffen we *Groenlandia densa* aan.

In het verleden vonden we hier verschillende jaren na elkaar een massa Paarbladig fonteinkruid aan. Na enig zoeken moesten we aannemen dat de planten waren verdwenen.

Wel vonden we nog Liesgras, Gele lis, Riet, Drijvend fonteinkruid, Gele waterkers en Kleine egelskop.

Schans van Smoutakker

We tekenen hok b4-46-21 op.

Bij de ingang van de schans treffen tussen de kasseien Straatliefdegras en heel wat Vertakte leeuwentand.

Even verderop, op ontbindend beton, treffen we als rodelijst-soort 'bedreigd' de ons bekende Schubvaren, en als 'achteruitgaand' Kleine leeuwentand, Eikvaren zowel de ondersoort *Polypodium vulgare* subsp. *prionodes* als de bastaard *Polypodium vulgare* nsubsp. *mantoniae*, beide in ruime hoeveelheden. Door oprukkende bramen kon een aantal soorten niet verder oprukken op het kalkhoudend substraat. Zowel de populaties Schubvaren als de andere varens leken ons in omvang afgenomen. Hoewel het natuurlijke evolutie betreft is het toch raadzaam de rode-lijstsoorten tegen de bramen te beschermen. Ook de vestiging van Klimop over het oude beton kan beter worden opgeruimd.

Op de schans zelf vonden we nog wel Muurvaren aan. Veelbloemige veldbies is thans bijzonder uitgebreid, evenals Ratelpopulier. Bij de bestrijding van de exoten is blijkbaar de Zoete kers mee verwijderd, samen met de Amerikaanse vogelkers. Bochtige smele is ongeveer gelijk gebleven. Ook hier is het oprukken van Bramen - onvermijdelijk bij de plotse lichttoename door verdwijnen van de kroonlagen - bijzonder opvallend en storend.

Achter en rond de schans zijn Pijpenstrootje en Bosaardbei -rodelijstsoorten 'achteruitgaand'- Misschien wel vermeldens waard. De laatste groeiend op de bovenkant van een oude muur met prachtige afhangende uitlopers en bijzonder smakelijke vruchten.

Het probleem van de Amerikaanse eik, en meer nog de Pontische rododendron is oud zeer. De strooisellaag is plaatselijk zodanig vergiftigd dat de bodem grotendeels kaal blijft. Enkele forse moederbomen blijven voor nageslacht zorgen. Opvallende soorten waren verder Boshavikskruid (door konijnen afgegeten) en een massa Gewone esdoorn.

De bijzondere natuurwaarden van de Schans van Smoutakker liggen natuurlijk niet alleen bij de bedreigde varens. Ook de waterpartij is bijzonder interessant. Momenteel speelt zich een verlandingsproces af met trilveen vorming. Hier kan men trouwens de vestiging van nieuwe Koningsvaren opmerken.

Zo gaat het gewoonlijk met deze soort: kiemen op een schrale open natte plek die na 100 jaar in bos verandert. Zo lijkt de Koningsvaren de koning van onze Kempische bossen, terwijl het eigenlijk pioniers zijn.

We overlopen de vonsten van de gracht even aan de hand van de rode lijst:

Klein fonteinkruid is behoorlijk zeldzaam maar krijgt geen status in de rode lijst, wegens de historische verwarring met Haarfonteinkruid.

achteruitgaand: Drijvend fonteinkruid, Gewone waternavel, Pijpenstrootje, Zompvergeet-mij-nietje.

zeldzaam: Naaldwaterbies in mooie trilveenvorming met Knolrus en Moerasstruisgras.

zeer zeldzaam: Groot blaasjeskruid

Een volledige plantenlijst van deze uitstap is op aanvraag verkrijgbaar via Planten@natuurpunt.be of bij de auteur van dit artikel.

Botanische onderzoeken in de Maten te Genk 21-08-2004

Erik Molenaar

Met de vinger aan de pols gingen we opnieuw naar De Maten, om de evolutie van de plantengroei op te volgen. We maken verschillende opnamen.

Deelnemers: Luc Vervoort, Erik Molenaar, Mario Stappers en Ingrid Beerens.

Hok d7-41-31

Op weg naar de Streep - waar het begrazingsproject gebeurt - komen we een aantal interessante biotopen tegen, waar we in 1999 eveneens aandacht aan schonken.

gefixeerde duin

Al aan de ingang merk je dat het duin is vastgelegd door Grijs kronkelsteeltje, een neofytje uit het zuidelijk halfrond. Op enigszins betreden plaatsen zien we de typische flora met Zandstruisgras en Vroege haver. De meeste soorten gaan sterk achteruit zoals Struikhei, Buntgras, Tandjesgras, Zandblauwtje en Borstelgras of zijn kwetsbaar zoals Kruipbrem.

grasland op verlaten akker

We passeren een grasland op een voormalige akker of vijver, met een dominantie van Gewoon struisgras. Toch staat er Wilde bertram, Kruipend zenegroen, Gewoon

reukgras, Hennegras en heel wat Pinksterbloem. In de randen staat veel Boskruiskruid en Stijf havikskruid. Op de wallen rondom staat Koningsvaren. Klein tasjeskruid en Kruipbrem hebben hier ook een plaats gevonden; het zijn beide 'kwetsbare' soorten.

Hok d7-41-33

plagplaats

Op een eerste plagplaatsje vinden we Kleine zonnedaauw met Gewone dophei, Klokjesgentiaan en Wilde gagel. Allemaal soorten uit de Rode lijst.

vijveroevers

Pluimzegge, Moerasbasterdwederik, Gevleugeld hertshooi en Kleine lisdodde zijn hier geen bijzondere soorten, maar Rijstgras - dat hier zo talrijk voorkomt - is een zeer zeldzame plant. We vinden ze hier zelfs regelmatig met volledig geopende pluimen, de spil haast draaiend als een wingerd. Zelfs Mattenbies is in Vlaanderen zo sterk verdreven dat ze als kwetsbaar staat geboekstaafd.

slenkje

In een dichtgroeïend slenkje vonden we destijds nog heel wat Veenpluis. Nu is het bijna volledig verdrongen door Snavelzegge. Wel is Veen-knopjesmos (*Aulacomnium palustre*) abundant aanwezig

Vijveroevers

Hoewel alle vijvers met elkaar in verbinding staan zien we toch verschillen, waarschijnlijk door verschil in diepte of slijk. In de meeste vijvers staat volop Dwergkroos, een langwerpige uitgave van ons Klein kroos. Ook Mattenbies in het water, zoals het hoort, en ook Drijvend fonteinkruid is van de partij.

plagplaats

Op deze plagplaats staat een weinig Ronde zonnedaauw tussen een hoop Trekrus en Witte snavelbies. Enkele jonge planten van Blauwe bosbes.

plagplaats

Op een oude plagplaats vinden we nog enkele planten Veenbies, dit maar om te zeggen dat we ze nog teruggevonden hebben.

vijverranden en oevers

Waterplanten zijn bijzonder kwetsbaar in Vlaanderen en hier in De Maten kun je nog zien wat we allemaal verloren hebben. Volgende soorten zijn inmiddels zeldzaam tot zeer zeldzaam geworden; zij stonden trouwens allemaal in bloem of vrucht: Gesteeld glaskroos, Naaldwaterbies, Rijstgras, Stomp fonteinkruid, Loos blaasjeskruid en Schildereprijs, net als in 1999 *Veronica scutellata var. pilosa*.

Wat het niet slecht deed was Smalle waterpest, eveneens een neofyt. Plaatselijk stond er veel Watervorkje. We treffen hier ook Lisdodde bastaard *Typha x glauca* aan, die meters hoog boven het riet uitkwam.

begraasde overgangen tussen heide en struweelmet trapgaten

Hier zijn we dus voor gekomen! De dieren lopen zowel over het duin als in de vochtige, zeg maar grazige stukken. De korst met Grijskronkelsteeltje is hier en daar nog aanwezig, maar er zijn voldoende open zandstroken waar het wat stuiven en verschuiven kan. Van ver ziet het nog uit als een purperen hei, maar de planten zijn kort gebeten en er is ruimte tussen ontstaan voor vestiging van andere soorten.

We speuren een mooie plek grondig af en het duurt een poos voor we de kortgegeten Hondsviooltje, Liggende vleugeltjesbloem, Blauwe bosbes, Mannetjesereprijs en Blauwe knoop herkennen tussen het Moerasstruisgras. Vooral tegen de doornstruweeltjes aan komen ze in bloei. Er staat ook heel wat Kleine leeuwentand en Stekelbrem, die plaatselijk wel 1,5m wordt.

Op natte plaatsen vinden we Kleine zonnedaauw, Veelstengelige waterbies en Bruine snavelbies. Allemaal zeldzame planten en met zoveel bijeen! Voorts blijken Liggend walstro en Veelbloemige veldbies eveneens in de smaak van het vee te vallen.

plagplaats met Dwergglas

Verderdoor bereiken we de plagplaats waar Willy ons het Dwergglas toonde. Er is intussen nog bij geplagd, en de soort is duidelijk toegenomen. De planten zijn forser, breed bloeiend en zaaddragend.

De dieren hebben ook hier door gelopen en enkele forse voedselresten achter gelaten. Dit heeft echter nauwelijks invloed op de bedekkingsgraad! Ik zou gezworen hebben dat er Ruige veldbies tussen stond, maar dat schijnt ecologisch uitgesloten.

slenken en oevers met trapgaten

De koeien zoeken hun weg zelfs door de gagelstruwelen en maken de bodem hier daar bereikbaar voor het zonlicht. Op die natte plekken konden wij nog Moerasweegbree (*Baldellia ranunculoides*), Sterzegge, Veelstengelige waterbies, Borstelbies, Moerashertshooi en Moeraswolfsklauw vinden, soms in gezelschap van Duizendknoopfonteinkruid, Goud- en Moeraszuring.

oudere plagplaats

Langs de weg vonden we op een ietwat gerijpte plagplaats Geelgroene zegge, Pilzegge, Tijmereprijs en het 'bedreigde' Klein warkruid.

verlaten akkers

Op de terugweg maken wij een ferme omtrekkende beweging voor een mannelijk dier met spitse horens en bereiken de oude boerderij. Hier lag in 1999 nog een

graanakker. Deze is intussen flink dichtgegroeid en er staat o.a. nog Slofhak, reeds Zandzegge en het 'kwetsbare' Dwergviltkruid en Klein tasjeskruid.

losse opmerkingen

Aan de boerderij zien we nog een ondersteunde Jeneverbes in een dennenakker, en ook een flinke Gaspeldoorn. Eikvaren staat hier nog steeds gezond op de oude vijver-oeverwallen. Tot slot vermelden we toch Bezemkruid, dat we aantreffen op een uiteengetrapt pakket koeienmest, onder een eikenscherm waar de koeien dikwijls komen schuilen.

Slot

De weergoden zijn ons de ganse dag nog gunstig gezind geweest. Dat zoveel zeldzame soorten onder begrazing hun plaats terug gevonden hebben is werkelijk een succes. We hebben echter heel wat zaken uit 1999 niet teruggevonden, laat ons hopen omdat we niet goed hebben opgelet.

Een volledige plantenlijst van deze uitstap is op aanvraag verkrijgbaar via Planten@natuurpunt.be of bij de auteur van dit artikel.

Brakwaterflora in het Schelde-estuarium 04-09-2004

Erik Molenaar

Deelnemers: Erik Molenaar, Geert Andries en Wim Strecker, die tevens de foto's neemt.

De rechter schelde-oever is al meermaals een onderzoek waard geweest. Het deltagebied van Noord- en Zuid-Beveland staat deze dag op het programma. Na een voormiddag aan de Colijnsplaat, zakken we af naar de Westerschelde, waar we nota's nemen in Kruiningen, Zimmerman zeewering en het Groot buitenschoor.

Verlaten haventje ten Westen van Colijnsplaat met schor en dijk

De dijken zijn hier allemaal aangelegd met Diegemse steen, deels afgedekt met pek of beton en begroeid met allerlei speciale soorten. We zien hier o.a. Gewoon Engels gras, Zeealsem, Strandmelde, Strandkweek, Melkkruid en Gewoon lamsoor, maar vooral Smalle rolklaver, Hertshoornweegbree en Zeekamille.

Zeevetmuur kan niet worden ontdekt. Gerande schijnspurrie kan ons haar naam geven als we de zaadjes in vizier nemen. In de begraasde of gemaaide delen zijn Fioringras, Kattedoorn, Echte kruisdistel, en Engels raaigras opvallend aanwezig en tegen de slik aan Gewone zoutmelde, Melkkruid en Zilte rus. Gevlekte rupsklaver is overal verspreid aanwezig. Bovendien treffen we nog Klein timoteegras als we ons klaar maken om verder te gaan.

Slik in verlaten haventje ten Westen van Colijnsplaat

Op het slik - dat de laatste jaren bijzonder is toegenomen - heeft zich een dikke mat Engels slijkgras gevormd, met daartussen Gewone zoutmelde, Gewoon lamsoor en Schorrenzoutgras. In de open geultjes ontmoeten de wadslakjes tussen de Zeekraal (*Salicornia procumbens*).

Op de koppen van enkele slijkgrasmatten bevond zich hier en daar een vlek donkergroene smalbladige niet bloeiende *Spartina*. Mogelijk Klein slijkgras, een soort die uitgestorven is in Vlaanderen.

Brakwaterpartij achter de dijk

In de plassen achter de dijk groeien Heen, Riet, Slanke waterbies, Zeegroene rus, Ruwe bies en Kleine lisdodde. Op droogvallende platen staan Zeekamille, Spiesmelde en Rode ganzenvoet. In het water vinden we nog steriele *Zannichellia*, dat van *Ruppia* onderscheiden wordt met de gave bladranden. Op de droge kanten staat Gevlekte rupsklaver, dat door zijn kleine vorm grondig nagekeken wordt.

Floeidetail Heen.

Inlage bij Colijnsplaat

In de sloten treffen we dezelfde soorten aan als daar net, zij het met meer *Zannichellia* en dominantie van Klein kroos. Op de kanten staat vooral Blaartrekkende boterbloem, Zilte rus en Rode waterreprijs. In het door ganzen en vee begraasde grasland staat veel Aardbeiklaver, tussen Rode klaver, Witte klaver, Fioringras, Akkerdistel en Rietzwenkgras. Kruiptje is massaal aanwezig op deze zeer voedselrijke bodem.

Dijk - de Ink

Aan het verlaten veer te Kruiningen gaan even tot aan de Westerschelde-dijk. De betonnen dijk is ijl begroeid met Spiesmelde, Duinmelkdistel, Akkerkers en Zeekamille. Op grazige plaatsen staan grote vlekken Heksenmelk, Vlasbekje en Sikkelklaver. We treffen er een schermbloemige aan die we determineren als Kleine bevernel.

De veelvormige blaadjes zetten ons eerst op het gedacht van Vlaamse peterselie, of Steenbreekscherm, maar de bloeiwijze sluit dit uit. Voorts stond er heel wat Citroengele honingklaver, Akkerhoornbloem en Klein liefdegras.

Begroeid schor en slik

Aan de Zimmerman Zeewering bevindt zich een begroeid schor, waar mensen rustig van het zicht op de Antwerpse bedrijvigheid komen genieten. De halofyten zijn er goed vertegenwoordigd, met Gerand schijnspurrie, Melkkruid, Gewone zoutmelde, Schorrenzoutgras en Zeeweegbree.

Zulte is er dominant, sporadisch merken we Strandmelde, Gewoon kweldergras. Op de rand staat Heen en Engels slijkgras. Helaas hebben we geen Kustmelde gezien.

Begroeid schor en slik, dijk, duintjes thv grenspaal (Groot buitenschoor, Zandvliet)

Na de bocht van Bath verandert het Scheldeschor van Nationaliteit. Hier (b4-34-11) vinden we - naast enkele Nederlandse naaktlopers - een mooie Heengordel op het slik. Iets hoger staat een 'zee' van Zulte met hierin honderden rozetten van Echt lepelblad, een oligohaliene soort. Je ziet hoe ver we moeten gaan zoeken voor het water voldoende in zout afgenomen is om deze soort zijn gang te laten gaan!

Strandkweek vormt er grote matten, en er staan ook enkele kleine duintjes met o.a. Strandmelde en Bezemkruiskruid. Achter de vloedmerk zien we Gewoon struisriet, Blauw glidkruid, Haagwinde, Rode ganzenvoet, Akkerdistel (de sterk-gekroesde variëteit) en Wolfspoot. Hier ontstaat de eerste strook met kommervormen van Riet achter de Heengordel.

Slot

Een zeer mooie dag, met 79 waarnemingen van Vlaamse Rodelijst soorten. Denk er wel aan dat wat in Zeeuws-Vlaanderen voorkomt niet is verwerkt in de Vlaamse Rode-lijst. De grote schorren in Antwerpen zijn de laatste 50 jaar volledig omgezet in polders, die op hun beurt grotendeels zijn opgespoten. Normaal hadden we al deze soorten ook in Vlaanderen kunnen zien!

In een gelegenheid aan de Brabantse Wal besluiten we de excursie.

Een volledige plantenlijst van deze uitstap is op aanvraag verkrijgbaar via Planten@natuurpunt.be of bij de auteur van dit artikel.

Park De Brandt te Wilrijk
Botanisch onderzoek van de watergebonden flora 14-09-2004

Erik Molenaar & Juul Slembrouck

In aansluiting op het onderzoek van de plantengroei op de droogvallende vijver in het Stadspark te Antwerpen hebben we eens een kijkje genomen aan de vijver en de westelijke gracht in het park De Brandt (IFBL c4-36-41). Het water daar is zeer eutroof en blijkt botanisch dood. De oevervegetatie daarentegen is vrij weelderig en we gebruiken de schaal van Tansley voor onze opnamen.

Op 14 september 2004 stelden wij twee lijsten met zowel vaatplanten als mossen op. Huidig beheer : nulbeheer (niets doen), aansluitend: gazon.

oevervegetatie van de vijver en kasteelgracht

Met 57 planten en 9 mossen is er natuurlijk niets gezegd.

Er wordt zover mogelijk naar de oever toe gazonbeheer (zonder afvoer) toegepast. De opbouw van de ruigte is mozaïekvormig: Zevenblad, Veenwortel, Fioringras, Kattenstaart, Ruige zegge... vormen kleine tot grotere gesloten vegetaties en wijzen op een "nul-beheer".

De ruigte is een aansporing voor "avontuur": een paadje loopt doorheen de ruigte naar en langs de oever. Op zichzelf is dit zo slecht niet, maar de waterrand is nu volledig kaal gelopen. Ook ontstaat er tot op de moerasrand een sluippad voor jogging. In de Rode Lijst Vlaanderen zien we Zompvergeet-mij-nietje als achteruitgaand en Ruwe bies als vrij zeldzaam. Als deze laatste niet is aangeplant, dan is dit toch nog een hoopgevend teken.

Bijna alle gevonden soorten zijn (matig tot zeer uitgesproken) gebonden aan veel stikstof in de bodem. Scherpe zegge, Pitrus, Moerasrolklaver, Veenwortel, Bosbies en Lidrus zijn soorten van een eerder stikstofarme bodem, en allen redelijk maaitolerant. Zachte berk hoort in dit rijtje thuis, maar is uiteraard geen maaionderwerp.

Tot slot iets over Dwergkroos. Deze exoot is een minuscuul kroosje dat in heel Vlaanderen de kop op steekt. Ons eigenste Klein kroos hebben we niet gezien.

Plantsoen bij aangelegd vijvertje

Hier zijn 4 planten genoteerd. De mossen zijn niet opgenomen omdat ze allen op aangevoerde stenen waren gevonden. Lidrus stond hier nog sporulerend. Op deze plaats is absoluut geen natuurlijk beheer mogelijk. Alles is hier volledig kunstmatig, recht uit de tuinwinkel zeg maar.

Beheer

Met één late maaibeurt (met afvoer) per jaar is men in staat een ruigte met een evenwichtiger karakter te ontwikkelen, met mogelijke vestiging van nieuwe soorten. Dit hangt nog wel af van de waterkwaliteit en de beweeglijkheid van het grondwater. Hiernaar hebben wij geen onderzoek verricht.

De hoger gelegen zone zou beter twee maal per jaar worden gemaaid en afgevoerd. Zo ontstaat er een natuurlijke overgang van nat grasland naar oeverruigte. Wij stellen voor de aanplant, in het bijzonder van Rhododendron, in de brede oeverzone te verwijderen.

Tot Slot

Ook in het park De Brandt kan op eenvoudige wijze met meer aandacht voor natuurlijke ontwikkeling gewerkt worden. Dit behelst, dat de oevervegetaties jaarlijks zouden moeten worden gemaaid - met volledige afvoer - en de Rhododendrons op de oevers verwijderd: goed belichte oevers zijn bloemrijk (denk aan Guido Gezelle : "de wilde en onvervalschte pracht der blommen langs de watergracht" !!)

De indicatie-waarde van de aangetroffen mossoorten

Negen soorten mossen werden aangetroffen (1 levermos, 8 bladmossen)
Beekmos (*Amblystegium riparium* = nu *Leptodictyum riparium*) en Moerassikkelmos zijn kenmerkend voor verlandingsvegetaties in matig tot zeer voedselrijk water. Groot rimpelmos en Gewoon pluisjesmos, Gewoon pronkmos (*Isopterigium elegans* = nu *Pseudotaxiphyllum elegans*) en Gewoon peermos zijn min of meer kenmerkend voor bossen en bosranden op tamelijk voedselarme, kalkarme, droge grond (domein van het Quercion !), die overheersend in het park aanwezig is.
Knolletjesgreppelmos is een algemene pioniersoort.

Gewoon dikkopmos is een in de wereld alom aanwezige soort.
Gewoon kantmos - een levermos - is een soort van eerder vochtige tot natte standplaatsen en van brongebieden. Het komt samen voor met het Groot rimpelmos, Gewoon peermos, Knolletjesgreppelmos en Tengere rus op een N-0 expositiehelling met kwelverschijnselen langs de vijverarm . Deze kwelverschijnselen worden ook opgemerkt in de gazon naar de oever toe.

De vermelde soorten behoren niet tot onze zeldzame soorten.

De Putten te Kieldrecht 18-09-2004

Erik Molenaar

In de zomer van 1999 bezochten wij de omgeving van De Putten, waar we de zilte flora en de opgespoten gronden rondom onderzochten. We vonden er o.a. Dunstaartje en Kwelderzegge. We gaan nu veel later op het seizoen en hebben in ons gezelschap toch nog enkele floristen die er toen bij waren, te weten Erik Molenaar, Rene Maes en Juul Slembrouck.

De Putten liggen in de Oud Arenbergpolder, Kieldrecht (Beveren) (b4-53-32). Wim Strecker (foto's) en Tom Neels waren er op ons vorig bezoek niet bij.

We besluiten het middendeel onder de loep te nemen en daarna een proefvlak in twee delen te bekijken. Heel dit stuk wordt na de broedperiode extensief, met runderen begraasd.

Zilte weiden met greppels, veenbanken, traggaten

Het geheel ziet er zeer fraai uit, met lage wolken, boomrijen op de dijken, groepen ganzen, watersnipjes en dikbillen. De waterpartijen krioelen van het leven. Grote stukken ondiep water zijn vrij onbegroeid en rossig van de ijzerkwel. Voor de inpoldering was dit allemaal brakwaterschorre van de Schelde.

De weide heeft een divers microreliëf, waarin telkens andere vegetaties opduiken. Er lijkt nergens iets dominant. Wel overvloedig aanwezig waren Zilte schijnspurrie, Fioringras, Aardbeiklaver, Stomp kweldergras en Witte klaver. Plaatselijk was Zulte en Schorrenzoutgras abundant.

Putten-weiden met Juul Slembrouck (Foto Wim Strecker).

Na onze confrontatie met Stippelzegge in het Panneweel waren wij wel bijzonder getroffen door de gelijkenis met Zilte zegge, eveneens met antiligule en zelfde kleur, waarvan we meerdere pollen vonden. Alleen een erg laag aartje, net boven de grond maakte een groot verschil. De Zilte zegge is blijkbaar een wat forsere plant.

Opvallende verschillen met 1999 in de vegetatie waren de afname van Zeekraal (*Salicornia, complex europaea-procumbens*) en de forse toename van Schorrenzoutgras. In de traggaten stond het Stomp kweldergras nog overal in bloei. Er was ook nabloei van Beemdkamgras en Veldgerst dat frequent aanwezig was, samen met o.a. Melkkruid, Moeraszoutgras, Zilte greppelrus, Zomprus, Platte rus en Zilte rus.

Heen word door het vee bijzonder veel afgegeten, in die mate dat wij de soort aanvankelijk misten. In de plassen groeit Zannichellia, meer bepaald die met kortgesteelde vruchten. Behaarde boterbloem was nauwelijks te vinden.

proefvlak afgegraven deel

We bezoeken maar één proefvlak, meer bepaald dat op de rand van de voormalige akker. In dit deel werd en laag afgegraven. Het is spaarzaam gekoloniseerd, met merendeels Witte klaver, in mindere mate Zilte en Platte rus, Straatgras en Moeraszoutgras. Opvallende verschijningen zijn bloeiende Rode (Late) ogentroost, Bleekgele droogbloem, Selderij in zaad, en drie polletjes Zilte zegge.

proefvlak hellend deel

De bedekking is hier iets groter. Opnieuw heeft Witte klaver het best geboerd, voor o.a. Zulte, Stomp kweldergras en Aardbeiklaver. In de rand vonden wij enkele exemplaren Knolboterbloem. Misschien moet dit nog eens gecheckt worden.

Slot

Deze biotopen zijn niet erg soortenrijk, maar bijna alles wat aan zilte bodems is gebonden staat op de Rode lijst. Sommige soorten, als Zulte breiden uit. Met de Waaslandhaven op de hielen zoekt men compensaties. Misschien kunnen de planten elders weer verschijnen, maar wat weg is aan historische zaken kan niet worden nagemaakt.

Een volledige plantenlijst van deze uitstap is op aanvraag verkrijgbaar via Planten@natuurpunt.be of bij de auteur van dit artikel.

BOTANISCHE REIS NAAR DE ALPEN - NAUDERS (TIROL- OOSTENRIJK) MET DE NWBNP VAN ZONDAG 26 JUNI TOT ZONDAG 3 JULI 2005

Andre Van den Bergh

Na het succes in 2002 keren we in 2005 terug naar Nauders in het gekende gasthof Norbertshöhe, vlak tegen de Zwitsers-Italiaanse grens, een driesterren hotel, op basis van halfpension in tweepersoonskamers (twee eenpersoonsbedden) met bad of douche, WC, balkon, telefoon, radio en sateliettelevisie. De prijs bedraagt 40 EURO per dag per persoon. Het halfpension omvat 's morgens ontbijtbuffet en 's avonds keuzemenu.

Het hotel kan op internet bekeken worden: **www.norbertshoehe.at**

Er is een optie voor 10 tweepersoonskamers en 2 eenpersoonskamers (geen toeslag, maar slechts 2 kamers beschikbaar!! Dus enkel voor snelle boekers) en 1 driebedkamer genomen. Daar de optie op uiterlijk 15 februari 2005 vervalst, moet ik uiterlijk op 10 februari 2005 het definitief aantal kamers bevestigen.

In het dorp Nauders zijn voor de bevoorrading voldoende bakkers en winkels aanwezig. Ook in het hotel kan, na afspraak met de baas, picknick besteld worden.

Botanisch is de streek zeer interessant. We bevinden ons in de Centrale Alpen, die normaal een droger klimaat hebben en treffen er zowel kalkbodem als niet-kalkhoudende bodem aan. Vooral het nabij gelegen Engadin in Zwitserland herbergt heel wat bijzondere soorten, zoals Vrouwenschoentje en andere orchideeën, Edelweiss, Gletsjerranonkel, verschillende Gentianen, Klokjes, Kartelbladen, Anjers en talrijke endemische soorten. We hebben nog een ruime keuze om er gedurende een week nog niet bezochte hoekjes botanisch uit te kammen (Uina Schlucht, Pfunds, Martina, Tschlin, de streek rond Meran, Ortlergruppe en de Stelvio).

In de streek zijn verschillende zetelliften en kabelbanen, die de toegankelijkheid van het hooggebergte vergemakkelijken. Bovendien kunnen veel interessante plekjes met de wagen bereikt worden. Gans het gebied rond Nauders is een echt wandelparadijs!!

Inschrijven kan vanaf nu en **UITERLIJK TEGEN 10 FEBRUARI 2005** door overschrijving van 100 EURO per persoon op rekeningnummer 000-0891025-80, Van den Bergh Andre, Vitsgaard 9, 1745 Opwijk.

Voor eventuele bijkomende inlichtingen, kan je steeds op mijn telefoonnummer terecht.

02/ 226.3305, tijdens de kantooruren

052/35.05.18, na 18 u of GSM: 0472/688.335.

Nieuwsbrief ZWAMMEN

3e jaargang, nr. 2
mei 2003

natuurpunt
Studie

Paddestoelenwerkgroep Natuurpunt

Momenteel zijn er in Vlaanderen 12 paddestoelenwerkgroepen van Natuurpunt actief. Zij organiseren talloze excursies waarbij aandacht besteed wordt aan educatie. De werkgroepen doen aan inventarisatie van gebieden. Deze gegevens worden systematisch ingevoerd op uurhokniveau (4 km x 4 km) of op kwartierhokniveau (1 km x 1 km). Deze gegevens kunnen op termijn gebruikt worden voor het samenstellen van een atlas. In Vlaams-Brabant werd in 2001 een atlasproject opgestart met ondersteuning van de provincie. Momenteel wordt naar 20 gemakkelijk herkenbare soorten die in bosgebieden voorkomen gekeken. U kan hier als vrijwilliger actief aan deelnemen. Nieuwe vrijwilligers zijn welkom: een handige brochure voor het herkennen en determineren van de soorten wordt gratis verspreid en er zijn talrijke cursussen voor beginners en educatieve wandelingen.

Informatie excursies, cursussen en atlasproject:

Roosmarijn Steeman
Natuurpunt Studie
Kardinaal Mercierplein 1
2800 Mechelen
015/ 29 72 11

Hans Vermeulen
Graatakker 11
2300 Turnhout
tel. 014 47 29 53

E-mailadres:
paddestoelen@natuurpunt.be

Activiteiten Paddestoelen oktober-november-december 2004

Roosmarijn Steeman

Hierna volgt een overzicht van de paddestoelactiviteiten voor de komende maanden. Kijk ook in de vorige uitgave van de nieuwsbrief waarin reeds het programma van Mycologia Zuid-West-Vlaanderen is opgenomen. En bij het overzicht van de overige activiteiten elders in dit nummer.

Vlaams-Brabant

10 oktober Kortenberg, Warandebos: Paddestoelen in en rond het bos.
Samenkomst om 14h aan het Cultureel Centrum Colomba in Kortenberg; wijngaardstraat 1, einde voorzien omstreeks 17h.
Contact: Afdeling Kortenberg - Filip Fleurbaey 02-759 87 52

16 oktober Gijmel-Langdorp (Aarschot)
Samenkomst om 14h tegenover Taverne 't Sand, Gijmelsesteenweg, einde voorzien omstreeks 17h.
Contact: Afdeling Aarschot - Firmin Van Passel 016-56 69 18

Antwerpen

10 oktober Antwerpen - Berchem
Samenkomst omstreeks 10h aan natuurgebied de Wolvenberg (Ringbos nabij het Station van Berchem) aan de Hoofdingang: hoek Posthofbrug en Singel. Einde voorzien omstreeks 12h30.
Contact: Afdeling Land van Reyen - Conservator Erik Molenaar, 03-218 59 69
Opmerkingen: Open wandeling, aandacht voor Rode Lijstsoorten
Bij vochtig weer laarzen of waterdichte schoenen

10 oktober Herenthout Merodebossen
Samenkomst omstreeks 9h aan de parking van de Merodebossen.
Einde voorzien omstreeks 12h

24 oktober Averechten Heist op den berg
Samenkomst omstreeks 9h aan het boshuis van Averechten
Einde voorzien omstreeks 12h

14 november Herenbossen in Hulsthout
Samenkomst omstreeks 9h aan de Pallieterhoeve.
Einde voorzien omstreeks 12h

5 december Zevenbergen in Ranst
Samenkomst omstreeks 9h aan de kerk van Ranst.
Einde voorzien omstreeks 12h

Oost-Vlaanderen

10 oktober Neigem (Ninove)

Samenkomst omstreeks 14h30 aan de kapel van Bevingen (Neigembos) Bevingenstraat 9403 Neigem (Ninove), einde voorzien omstreeks 17h.

Contact: Afdeling Ninove - Theo Van Brempt 054-33 54 37 en Herman Lemaire.

Opmerkingen: Meebrengen: laarzen en eventueel paddestoelengids.

West-Vlaanderen

10 oktober Sint-Andries (Brugge)

Samenkomst omstreeks 14h, aan de parking van het provinciaal domein Tillegem Torhoutse steenweg Sint-Michiels, einde voorzien omstreeks 17h30.

Situering: We leren de voornaamste groepen ontdekken. Daarbij gebruiken we al onze zintuige en wat chemische middeltjes.

Contact: Afdeling Brugge - Wim Jans 050-31 69 65 of Filip Roos 050-37 76 01

Opmerkingen: Meebrengen: excursiekledij, aangepast schoeisel, paddestoelengids

10 oktober Sijsele

Samenkomst omstreeks 14h aan het kasteel van Rijckevelde in Sijsele, einde voorzien omstreeks 17h.

Contact: Afdeling Damme - Daniël Janssens: 050/36 03 13

Paddestoelenwerkgroep Mycoflora

Anja Wijns

Dit najaar gaat in Heist op den Berg en omgeving een nieuwe paddestoelenwerkgroep van start. De bedoeling van de werkgroep is om samen paddestoelen te leren kennen en herkennen. Er samen op uittrekken is dus de boodschap. Wie interesse heeft om mee te doen is van harte welkom.

Meer informatie is te krijgen bij Anja Wijns, Molenstraat 71, 2200 Heist op den Berg, 015/ 25 21 06, 0496/ 72 48 11

Werkingsgebied paddestoelenwerkgroepen in Vlaanderen.

Roosmarijn Steeman

Naar analogie met het overzicht van de werkingsgebieden van de verschillende Natuurpunt plantenwerkgroepen dat enkele nummers van deze nieuwsbrief eerder verscheen is er ook een overzichtskaart met voor de paddestoelenwerkgroepen opgesteld.

Zoals te zien is op de kaart zijn er nog veel witte gebieden en moedigen we afdelingen/individuen aan om ook eens te denken aan een paddestoelenwerkgroep voor hun werkingsgebied. Wie wil meewerken en de paddestoelenwerking in zijn gebied wil trekken kan terecht op Paddestoelen@natuurpunt.be.

Overzicht werkingsgebieden NP. paddestoelwerkgroepen in Vlaanderen.

Vervolg activiteiten pagina 22

17 oktober, Afdeling IJsvogel-Opwijk. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen.

Samenkomst 14h30, Gemeenschapscentrum Hof ten Hemelrijk. Einde voorzien omstreeks 17h30. Meer info is verkrijgbaar bij De Maegdt Marc, 052/37 10 86

17 oktober, Paddestoelenwerkgroep Zuidwest-Brabant, Paddestoelenexcursie.

Samenkomst 9h, Kerk Dworp. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Pierre Kestmont, 02/377 52 20

19 oktober, Afdeling Brugge. Cursus rond het thema Paddestoelen voor Beginners.

Samenkomst 09h30, Natuurcentrum Beisbroek. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij Verschueren Yan, 050/39 09 75

20 oktober, Paddestoelenwerkgroep Zemst. Cursus rond het thema Paddestoelen (kadervorming).

Samenkomst 14h, kerk van Weerde. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Peeters Joanna, 015/61 20 86

20 oktober, Afdeling Brugge. Cursus rond het thema Paddestoelen voor Gevorderden.

Samenkomst 09h30, Natuurcentrum Beisbroek. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij Verschueren Yan, 050/39 09 75

20 oktober, Paddestoelenwerkgroep Zuidwest-Brabant. Cursus rond het thema Paddestoelen (kadervorming).

Samenkomst 09h, café Oud Gaasbeek (parking, rechtover ingang Kasteel van Gaasbeek). Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Kestemont Pierre, 02/377 52 20

24 oktober, Afdeling Kievit. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Zwart Goor.

Samenkomst 13h45, kerk van Merksplas (centrum). Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Prinsen Paul, 014/43 73 63

24 oktober, Afdeling Bekkevoort. Natuureducatieve herfst- en paddestoelenwandeling aan de Hermansheuvel.
Samenkomst 14h, kerk van Assent (hoek Lindenhof/Dorpsstraat). Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Baets Roel, 013/32 79 49

24 oktober, Afdeling Bocholt. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Het Smeethof.
Samenkomst 14h, Smeethofhoeve (kruispunt Weerterweg/Smeethofweg). Einde voorzien omstreeks 16h. Meer info is verkrijgbaar bij Bosmans Rik, 089 46 41 14

24 oktober, Afdeling Middenkust. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen D'Heye.
Samenkomst 14h, d'Heye (hoek VMW). Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Vanhoecke Dirk, 05/ 32 29 29

24 oktober, Afdeling Antwerpen Noord vzw. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Schildepark.
Samenkomst 13h30, Schildepark (einde dreef ingang park). Einde voorzien omstreeks 16h30. Meer info is verkrijgbaar bij Huysmans Roger, 03 324 88 05

27 oktober, Paddestoelenwerkgroep Zuidwest-Brabant, Paddestoelenexcursie Tervuren.
Samenkomst 9h, Parking Museum Midden-Afrika Leuvensestweg 13, Tervuren. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Pierre Kestmont, 02/377 52 20

30 oktober, Paddestoelenwerkgroep Zemst. Cursus rond het thema Paddestoelen (kadervorming).
Samenkomst 14h, kerk van Weerde. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Peeters Joanna, 015/61 20 86

30 oktober, Afdeling Zuidrand Antwerpen. Natuureducatieve excursie naar het Arboretum van Tervuren.
Samenkomst 13h30, Arboretum van Tervuren, afspraak aan de parking, aan de steenweg Tervuren-Jezus Eik. Einde voorzien omstreeks 16h30. Meer info is verkrijgbaar bij Waeterschoot Fons, 03/322 12 75

31 oktober, Paddestoelenwerkgroep Zuidwest-Brabant, Paddestoelenexcursie.
Samenkomst 9h, Kerk Dworp. Einde voorzien omstreeks 12h. Meer info is verkrijgbaar bij Pierre Kestmont, 02/377 52 20

7 november, Afdeling Aulenteer. Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen Nieuwenhoven.
Samenkomst 14h, Bezoekerscentrum Nieuwenhoven. Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Natuurpunt Aulenteer, 011/69 16 22

7 november, Afdeling Klein-Brabant. Natuureducatieve wandeling in het Arboretum van Puurs.
Samenkomst 14h, Arboretum van Puurs (ingang). Einde voorzien omstreeks 17h. Meer info is verkrijgbaar bij Grolus Koenraad, 03 889 79 03

9 november, Afdeling Brugge. Cursus rond het thema Mossen voor beginners.
Samenkomst 09h30, Natuurcentrum Beisbroek. Einde voorzien omstreeks 12h30. Meer info is verkrijgbaar bij Verschueren Yan, 050/39 09 75

14 november, Afdeling Harelbeke-Deerlijk. Natuureducatieve wandeling rond het thema Natuurbeheer: Waarom en hoe?.
Samenkomst 09h30, Kanaalbos, afspraak op einde van de straat. Einde voorzien omstreeks 11h30. Meer info is verkrijgbaar bij Manhaeve Mario, 056/71 55 67

20 november, Afdeling Denderleeuw. Dag van de Natuur: Natuureducatieve wandeling rond het thema Paddestoelen en mossen.
Samenkomst 14h, infobord in De Wellemeersen. Einde voorzien omstreeks 17h30. Meer info is verkrijgbaar bij Tolleneer Peter, 053/79 03 60

Een uitgave van
Natuurpunt,
vereniging voor
natuur en
landschap
in Vlaanderen

